

Ersta Sköndal Bräcke högskola
Institutionen för socialvetenskap
Socionomprogrammet 210 hp

När samhället träder in – socialsekreterares professionskunskap vid omhändertaganden

En undersökning av hur yrkesaktiva socionomers kunskaps- och erfarenhetsprocesser samt handlingsutrymme ser ut vid omhändertaganden enligt LVU

When social services step in - social workers' professional knowledge when children are taken into care

A study of how social workers' processes of knowledge and experience as well as action space are represented in authority based child care in Sweden

Kaja Wojcik & Julia Lind

Examensarbete i socialt arbete, 15 hp

SOC63, VT2019

C-uppsats

Handledare: Hélène Lagerlöf

Examinator: Johanna Schiratzki

Abstract

This interview based qualitative study aims to explore the professional knowledge that social workers experience that they have and use in their daily work in authority based child care in Sweden. The word "professional knowledge" is defined in the report as what "knowledge", "experiences", "instruments" and sense of "action space" the social workers include in the process of decision making regarding compulsory care. The empirical material was collected through eight semi-structured interviews with social workers with the purpose to gather their subjective views and opinions regarding their professional knowledge. Then, the empirical material was thematically categorized and analysed through Michael Lipsky's theory "Street-level bureaucracy" and narrative theory. The study finds that professional knowledge is a constant exchange of self-perceived experiences and that it is somewhat tied to the individual social work but also that there are some basic common observations to be made. One of the conclusions of the essay is that the professional knowledge that the social worker possesses is expressed through a development of experience which is tied to the challenging position the social workers have as street-level bureaucrats. Another finding is that in order to master this complicated position the social workers have to manage the emotions connected to their work through exchanging experience-based knowledge on a regular basis. In summary, the essay suggests that a constant exchange of experiences creates the ultimate basis for professional knowledge.

Keywords: professional socialwork, socialworkers, childcare, professional child care, compulsory care

Sammanfattning

Den här intervjubaserade kvalitativa studien syftar till att utforska den professionskunskap som socialarbetare upplever att de har och använder i sitt dagliga arbete inom barnavårdsutredningar i Sverige. Ordet "professionskunskap" avgränsas i studien som den kunskap, de erfarenheter, de verktyg och upplevelsen av handlingsutrymme som socialarbetare använder i beslutsprocessen kring tvångsomhändertaganden. Det empiriska materialet består av åtta semistrukturerade intervjuer med socialarbetare som syftade till att samla in socialarbetarnas subjektiva syn på och åsikter kring sin professionskunskap. Det empiriska materialet tematiserades och analyserades genom Michael Lipskys teori "Street-level bureaucracy" och narrativ teori. Även om professionskunskap kan anses vara individbaserad visar studien på vissa gemensamma mönster. En av uppsatsens slutsatser är att den professionella kunskapen som socialarbetaren har uttrycks genom ett utbyte av erfarenhetsbaserad kunskap som är knuten till det utmanande ställning som socialarbetarna har som gräsrotsbyråkrater. Ett annat resultat är att för att behärska denna komplicerade position måste socialarbetarna hantera sina känslor i samband med sitt arbete genom att regelbundet utbyta kunskaper och erfarenheter i en

narrativ miljö. Sammanfattningsvis indikerar uppsatsen att ett konstant utbyte av erfarenheter skapar den ultimata grunden för professionskunskap.

Nyckelord: professionellt socialt arbete, socialsekreterare, barnavårdsutredningar, professionskunskap, socialtjänst

Innehållsförteckning

Abstract	2
Sammanfattning.....	2
1. Inledning	6
1.1 Problemformulering.....	6
1.2 Syfte.....	7
1.3 Frågeställningar	7
1.4 Avgränsningar.....	7
1.5 Disposition.....	8
2. Bakgrund.....	9
2.1 Lagrum, socialsekreterares arbetsprocess vid LVU och statistik.....	9
2.2 Utredningsverktyg	11
2.2.1 Barns behov i centrum - BBIC.....	11
2.2.2 Signs of Safety - SoS.....	12
2.3 Evidensbaserad praktik - EBP	13
3. Metod	14
3.1 Kvalitativa intervjuer - ett dynamiskt arbete.....	14
3.1.1 Val av respondenter och intervjupersonernas anonymitet.....	15
3.1.2 Intervjuernas genomförande och upplägg.....	15
3.2 Att urskilja och benämna material	16
3.2.1 Förförståelse	16
3.2.2 Validitet, reliabilitet och generaliserbarhet.....	17
3.3 Metoddiskussion	18
3.3.1 Metodreflektion: den hermeneutiska cirkeln.....	19
3.4 Etiska överväganden	19
3.5 Bearbetning och analysmetod.....	20
3.6 Litteraturoversikt	21
4. Tidigare forskning.....	21
4.1 Socialt arbete - en semiprofession	22
4.2 Förväntningar på socialsekreteraren: en kravfylld bedömningsprocess	23
4.3 Lagstiftning och organisatoriska ramar	23
4.4 Internationell forskning.....	24
5. Teori	25
5.1 Street-level bureaucracy och handlingsutrymme.....	26
5.2 Narrativ teori	27
6. Resultat.....	29
6.1 Socialsekreterarnas processmedvetenhet	30
6.2 Utbildning, metodfortbildning och utredningsverktygens betydelse	32
6.3 Kunskaps- och erfarenhetsutbytet inverkan på beslut samt handlingsutrymme	33
6.4 Vikten av egenvård	35
7. Analys	37
7.1 Klämpositionen är en avgörande utgångspunkt.....	37
7.2 Kollektivt arbete i narrativ samverkan.....	39
7.3 Syn på yrkesutövning och det egna handlingsutrymmet	40
8. Avslutande diskussion.....	42

Referenser	45
Bilaga 1: Samtyckesbrev.....	50
Bilaga 2: Intervjuguide.....	51

1. Inledning

1.1 Problemformulering

Den svenska myndigheten socialtjänsten omhändertar omkring 5 000 barn i Sverige varje år (Lundström, 1999). Dessa barn anses behöva vård av samhället antingen på grund av egna riskfyllda beteenden eller brister i omsorg från vårdnadshavaren (ibid). En utredning som Statens beredning för medicinsk och social utvärdering, SBU, gjorde år 2016 visar att uppskattningsvis tre till fyra procent av alla barn i Sverige någon gång har blivit omhändertagna av myndigheterna och placerade utanför hemmet (SBU, 2016). Utredningen påtalade även den utsatta situationen dessa barn lever i då de löper stor risk att hamna i kriminalitet och/eller bidragsberoende i vuxen ålder. Barn och unga som omhändertas riskerar även att drabbas av psykisk ohälsa eller utveckla ett missbruk (SBU, 2016). Även om de flesta omhändertaganden sker frivilligt visar siffror från domstolsverket att antalet tvångsomhändertaganden har ökat med 27% mellan år 2013 och år 2017 (Domstolsverket, 2017).

Barn som far illa är något som påverkar alla i samhället på olika sätt. Det finns en målsättning att inget barn ska fara illa under sin uppväxt men det ser inte ut så i praktiken (Andersson, Andersson & Thorsén, 2001). Det är socialtjänsten som ska ta det yttersta ansvaret och träda in när ett barn eller en ungdom behöver samhällets stöd och hjälp. De socionomer som har till uppgift att arbeta med barn och unga inom kommunernas socialtjänst vet att arbetet kännetecknas av en oerhörd komplexitet då det är många intressenter som den yrkesverksamma måste ta hänsyn till i sitt arbete (Östberg, 2010).

I media kritiserar man jämna mellanrum socialtjänstens arbete med barn och unga. Det kan handla om enskilda fall där myndigheten misslyckats att ingripa men också om situationer där socialtjänsten anses ha ingripit i onödan (Leviner & Lundström, 2017). Ur ett historiskt perspektiv har regleringen av tvångsvård i Sverige diskuterats och omarbetats i flera omgångar (ibid). Den sociala barnvårdens praktik är en pågående diskussion inom socialtjänsten (Björk, 2016). Sammanfattningsvis pågår det en ständig samhällsdiskussion om socialtjänstens förmåga att se till att barn och unga får en god uppväxt.

De socialsekreterare som utreder eventuella omhändertaganden enligt lagrummen Socialtjänstlagen (2001:453), SoL, och Lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga (1990:52), LVU, har nyckelroller i samhällets ambition att skapa förutsättningar för en trygg uppväxt för alla barn. Vår egen studie startade med frågeställningar kring hur detta arbete bedrivs i praktiken, vilket ledde till en fråga om vilken professionskunskap en socialsekreterare som arbetar med att omhänderta barn har. Ett tvångsomhändertagande av barn och unga är ett av det mest integritetskränkande ingripanden som sociala myndigheter kan göra i en enskilds liv (Leviner & Lundström, 2017). Detta är en av anledningarna till varför omhändertaganden enligt LVU står i fokus för denna studie.

I centrum för en LVU-process står en enskild socialsekreterares arbete, denna utredningsprocess inleds med en anmälan och avslutas med en bedömning och förslag till beslut. Utredningsprocessen bygger på de aktuella lagrum som finns, arbetet ska vara evidensbaserat och tillvarata barnets bästa. Socialsekreterare som utreder LVU-omhändertaganden arbetar både på makro- och mikronivå. På

makronivån finns de juridiska ramarna, praxis och kommunernas ekonomiska förutsättningar, på mikronivå genomförs utredningen i direkt kontakt med barnet, dess nätverk och familj. Enligt Järvinen (2002) får de utredande socialsekreterarna en dubbelroll och professionsrollen kännetecknas därmed av förmågan att navigera sig fram inom olika fält på olika nivåer.

En profession definieras med en mening av Brante (2009) som yrken med:

I något avseende organiserade, relativt autonoma bärare och förmedlare av samhälleligt sanktionerade, abstrakta kunskapssystem som ger dem förmågan att utföra handlingar som uppfattas som svåra, skickliga och värdefulla av allmänheten/klienten. (Brante, 2009, sid. 28)

Det är rimligt att anta att delar av den professionskunskap som växer fram i det konkreta arbetet på socialtjänsten är så kallad tyst kunskap, "som består av icke-medvetna rutiner, regler, handgrepp, metoder, synsätt, förväntningar och begrepp, personliga men förvärvade i kontakter med omvärlden" (<https://www.psykologiguide.se/psykologilexikon?Lookup=tyst%20kunnande>). Eftersom den tysta kunskapen påverkar hur varje enskild individ tolkar och upplever situationer och händelser i världen så tänker vi oss att vi genom att intervjua yrkesaktiva om deras upplevelser ska kunna undersöka hur den tysta såväl som den medvetna professionskunskapen kan se ut. Vi tänker oss att professionskunskapen i, kring och om barnavårdsutredningar är en möjlig outnyttjad resurs. Vi vill genom att studera denna resurs på djupet se om detta kan bidra till det slutgiltiga ändamålet: att genom utökad medvetenhet om professionskunskapens aspekter och utformning de barn och unga som blir föremål för LVU-utredningar skulle kunna få ännu bättre, effektivare och mer framgångsrika insatser beredda av professionellt arbetande socialsekreterare.

1.2 Syfte

Syftet med studien är att undersöka LVU-utredande socialsekreterares professionskunskap, det vill säga det vi definierat som de kunskaper, erfarenheter och verktyg samt det handlingsutrymme som socialsekreterarna upplever att de har och använder sig utav vid omhändertagande av barn och unga enligt LVU.

1.3 Frågeställningar

Hur resonerar socialsekreterarna om sina bedömningsprocesser fram till beslut om omhändertagande av barn och unga enligt LVU?

Vilka hjälpmedel anser socialsekreterarna att de har som stöd och vägledning för bedömningar som ligger till grund för beslut?

Hur upplever socialsekreterarna handlingsutrymmet i sitt arbete med omhändertaganden enligt LVU?

1.4 Avgränsningar

I denna studie föreligger två dominerande avgränsningar. Den första är att vi har valt att bryta ned begreppet "professionskunskap" i mindre beståndsdelar så det blir enklare att identifiera fenomenet

utifrån syfte och frågeställningar. Begreppet professionskunskap är i den här studien uppdelat i erfarenheter, kunskaper, verktyg och handlingsutrymmen som socialsekreterarna upplever att de har och använder sig av. Antagandet, om att begreppet kan delas upp i dessa fyra områdena, bygger på Jessica Sjögrens (2018) resonemang kring hur:

kunskapsbasen i professionellt socialt arbete skapas av tre tätt sammanflätade kännetecken, eller kunskapsformer: teoretiska kunskaper (eller teorier), faktiska kunskaper (exempelvis forskning, lagtext och andra policies och rutiner) samt praktiska/personliga kunskaper (hur socialarbetare använder och gör kunskapen relevant i yrkespraktiken). (Sjögren, 2018, sid.5)

Vårt grundläggande antagande att professionskunskap kan spåras i hur socialsekreterare som arbetar med omhändertaganden enligt LVU tänker om sina bedömningsprocesser, hur de använder olika arbetsverktyg och hur de upplever det egna handlingsutrymmet är kopplat till till de “tre kunskapsformer” som Sjögren (2018) presenterar. Uppdelningarna av begreppet professionskunskap representerar dessa kunskapsformer. “Kunskaper” representerar första kunskapsformen som är teoretiska kunskaper, “verktyg” representerar andra kunskapsformen faktiska kunskaper och “erfarenheter” och “handlingsutrymme” representerar tredje kunskapsformen praktiska och personliga kunskaper. Intervjuguiden som gjorts utefter studiens frågeställningar är tänkt att täcka in möjligheten för respondenterna att uttrycka alla aspekter av sin kunskapsbas.

Avgränsning nummer två gjordes i bearbetningen av empirin och handlar om att studien kom att fokusera endast de intervjuade socialsekreterarnas syn på bedömningsprocess, arbetsverktyg och handlingsutrymme när det kommer till omhändertagande av barn och unga enligt LVU. Vi valde att inrikta studien på LVU-omhändertaganden eftersom alla respondenter enbart nämnde LVU-ärenden när de berättade om fall som kräver stora arbetsinsatser med mycket tid för att tänka, analysera och bestämma om ett omhändertagande ska göras eller inte och det är just tänkandet kring bedömningsprocessen som var intressant i denna studie. LVU-omhändertaganden valdes också eftersom det finns en juridisk aspekt. Socialsekreterarens utredningsarbete och slutgiltiga bedömning ligger till grund för beslut i förvaltningsrätten och detta visade sig ha stor betydelse för hur respondenterna tänker kring bedömningsprocessen.

1.5 Disposition

Denna studie är indelad i åtta avsnitt. I inledningen återfinns problemformuleringen vilken syftar till att påvisa undersökningens relevans och utgångspunkter. Inledningen innehåller även studiens syfte, frågeställningar och avgränsningar vilka tillsammans utgör grunden för studiens röda tråd, vilken lyfts fram i denna disposition. I bakgrunden redogörs för fakta som läsaren kan behöva för att få en tydlig bild av det utforskade området. Det handlar om lagrum och arbetsgången i LVU, statistik, den yrkesaktiva socionomens utredningsverktyg vid omhändertaganden samt vad som menas med evidensbaserad praktik. I den efterföljande metoddelen redovisas undersökningens metodologiska val. Dels presenteras förutsättningarna kring urvalet av intervjupersoner och intervjuernas form och

genomförande. Dels återfinns i metoddelen resonemang kring begrepp som validitet, reliabilitet och generaliserbarhet, en metoddiskussion samt etiska överväganden, analysmetod och litteraturöversikt.

I avsnittet om tidigare forskning går tillgänglig forskning inom områdena professionsforskning, förväntningar på socialsekreterarens bedömningsprocess, lagstiftning och organisatoriska ramar samt internationell forskning på området igenom. De teorier som används i analysen av studiens empiri presenteras i teoridelen. De teoretiska referensramar som används är teorin om gräsrotsbyråkrati och handlingsutrymme samt narrativ teori.

I studiens resultatavsnitt avhandlas studiens empiri under tematiskt centrerade underrubriker. I den efterföljande analysen sätts alla uppsatsens delar samman i ett resonemang som tar in aspekter av tidigare forskning, teori, empiri och empirianalys. Analysen följs av en avslutande diskussion som belyser hur den egna undersökningen berikat professionskunskapen inom arbetsfältet kring LVU för socialsekreterarprofessionen. I den avslutande diskussionen påpekas också studiens relevans för det sociala arbetet och vilka områden eventuell vidare forskning inom professionskunskap skulle kunna ta sig an.

2. Bakgrund

I denna bakgrund presenteras fakta läsaren kan behöva för att förstå de villkor LVU-utredande socialsekreterare arbetar under. De lagrum som styr omhändertaganden, LVU-utredningens grunder samt statistik om omhändertaganden presenteras tillsammans med en del av de utredningsverktyg som används och den av Socialstyrelsen förväntade evidensbaserade praktiken.

2.1 Lagrum, socialsekreterares arbetsprocess vid LVU och statistik

Ansvar för barn och unga regleras i Föräldrabalken (1949:381), FB samt Socialtjänstlagen (2001:453), SoL. I 6 kap 2§ Föräldrabalken framgår det att vårdnadshavaren har ansvar att tillgodose sitt barns behov. Vårdnadshavare har det primära ansvaret för sitt barn med stöd från generella samhällsinsatser (Socialstyrelsen, 2006a). Socialnämnden har ansvar för att se till att barn och unga växer upp under trygga och goda förhållanden (5 kap. 1§ SoL). Socialtjänstens skyldigheter att utreda barns behov av skydd och stöd från nämndens sida regleras i 11 kap. 1§ SoL. I de lagtexter som berör barnutredningar framgår det tydligt att det är kommunen som har det yttersta ansvaret att ge barn och unga "trygga och goda förhållanden", i samförstånd med den unges vårdnadshavare. De två lagarna som närmare reglerar omhändertagande av barn och unga är SoL (2001:453) och LVU (1990:52).

I SoL:s (2001:453) portalparagraf framgår det att helhetssyn, frivillighet och självbestämmande är grunden för det arbete som socialtjänsten utför (Leviner, 2011). Om ett barn ska placeras utanför sitt hem krävs det en frivillig insats enligt SoL i samverkan med vårdnadshavare om vård utanför hemmet eller en ofrivillig insats enligt LVU. Om samtycke från vårdnadshavare och beslutmogna ungdomar över 15 år inte finns till insatser kan Lag (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga

(LVU) aktualiseras (Leviner & Lundström, 2017). Vård enligt LVU är alltså ett kraftigt avsteg från den annars rådande frivillighetsprincipen samt principen om vårdnadshavares huvudsakliga ansvar för sitt barn. I dessa fall är det socialnämnden som ansöker om vård enligt LVU (1990:52) till förvaltningsrätten (Andersson, Arvidsson, Mattsson, Ponnert & Rasmusson, 2011)

En person som är mellan 0 och 20 år kan beredas vård enligt LVU om den rådande situationen är allvarlig och frivilliga insatser bedöms som otillräckliga eller inte möjliga (Leviner & Lundström, 2017). I §1 LVU beskrivs vem som kan beredas vård enligt lagen och i §2 eller §3 anges i vilka situationer som en vård enligt LVU kan bli aktuellt.

“2 § Vård skall beslutas om det på grund av fysisk eller psykisk misshandel, otillbörligt utnyttjande, brister i omsorgen eller något annat förhållande i hemmet finns en påtaglig risk för att den unges hälsa eller utveckling skadas.

3 § Vård skall också beslutas om den unge utsätter sin hälsa eller utveckling för en påtaglig risk att skadas genom missbruk av beroendeframkallande medel, brottslig verksamhet eller något annat socialt nedbrytande beteende.

Vård skall också beslutas om den som dömts till slutet ungdomsvård enligt 32 kap. 5 § brottsbalken vid verkställighetens slut bedöms vara i uppenbart behov av fortsatt vård för att inte löpa sådan risk som avses i första stycket. (LVU, 1990:52)

För de socialsekreterare som arbetar med barn och unga kan arbetsprocessen se väldigt olika ut. Den process som leder fram till ett beslut enligt LVU börjar med en utredning på socialtjänsten efter en ansökan eller en anmälan om misstanke att ett barn far illa (Björk, 2016). I Sverige kommer anmälan oftast in via skolan eller polisen (Östberg, 2010). Det är socialtjänstens ansvar att utreda misstankar. Först sker en förhandsbedömning om en utredning ska påbörjas eller inte. Om riskfaktorer bedöms som oerhört stora i förhållande till skyddsfaktorer kan ett omedelbart omhändertagande enligt LVU aktualiseras (Björk, 2016). Detta innebär att de initiala uppgifterna bedöms som så pass svåra att barnet måste skyddas omedelbart från den utsatta situationen. Om socialsekreterarna bedömer att det finns anledning att utreda barnet eller ungdomens situation inleds en utredning som i första hand syftar till att landa i frivilliga insatser. Ifall det inte finns samtycke till dessa eller de av olika skäl inte fungerar kan en utredning påbörjas för att senare kunna bereda barnet eller ungdomen vård enligt LVU. Utredningstiden vid ett omedelbart omhändertagande är fyra veckor och vid ansökan om LVU är utredningstiden fyra månader. Det är socialsekreterarens bedömning efter utredningarna som ligger till grund för beslutet om vård enligt LVU vilket sedan fastslås i förvaltningsrätten (Leviner & Lundström, 2017).

Enligt statistik från socialstyrelsen omhändertogs 6 983 barn och ungdomar år 2014 enligt LVU samt 2 636 genom omedelbart omhändertagande (Socialstyrelsen, 2015a). Den senaste statistiken som publicerades år 2016 visar 30 500 barn och unga någon gång under året fått vård enligt SoL och/eller LVU (Socialstyrelsen, 2017). Enligt statistiken har antalet placerade barn ökat, antalet nytillkomna barn och unga ökade med 550 mellan år 2014 och år 2016 och antalet barn som påbörjat

haldyngnsinsatser ökade med 1 400 (Socialstyrelsen, 2017). Viktigt att ta hänsyn till är att den statistik som förts sedan år 2014 enbart visar barn och unga med fullständigt personnummer. Detta innebär att de ensamkommande barn som kom med flyktingströmmen under år 2015 till stor del inte representeras i denna statistik. Socialstyrelsen har inte publicerat statistik på området från år 2017. En FoU-rapport från år 1999 visar att trots att barnavårdsutredningsprocessen regleras genom lagrum med ett antal formella krav upplever många verksamheten som otydlig. Lagrummets vaga utformning är något som tas upp som ett problem för utredningsprocessen (Sundell & Karlsson, 1999).

2.2 Utredningsverktyg

De intervjupersoner som deltagit i vår studie använder de två utredningsverktyg som presenteras nedan. Dessa vedertagna bedömningsverktyg syftar till att ge socialsekreterare arbetsmetodik och stöd i utredningsarbetet. Vi har valt att presentera dessa två metoder i vår uppsats eftersom de, BBIC och Signs of Safety, är de metoder som använts mest frekvent av just socialsekreterare under bedömningsprocessen i barnavårdsutredningar och nämns av alla intervjupersoner.

2.2.1 Barns behov i centrum - BBIC

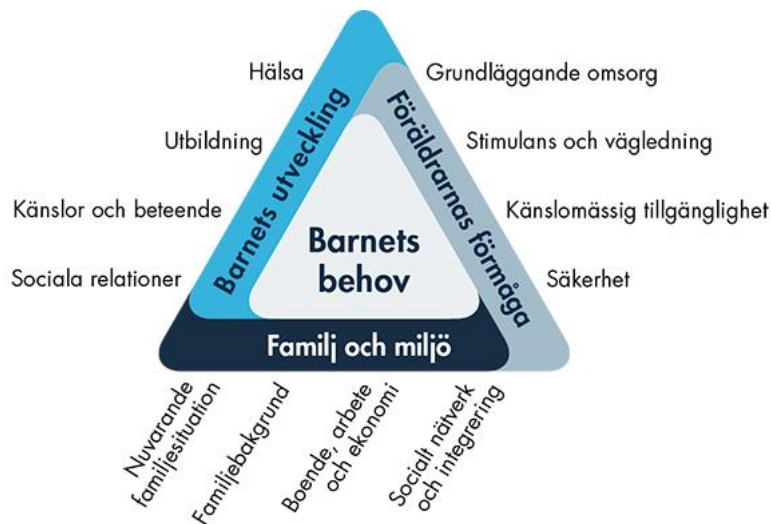
BBIC (barns behov i centrum) är ett arbetssätt som utformats efter FN:s barnkonvention och socialtjänstlagen (2001:453) för socialsekreterare som jobbar med barnavårdsutredningar. För att arbeta med BBIC krävs en utbildning och licens från Socialstyrelsen (2018) som även har utvecklat metoden. Syftet med BBIC är att stärka barnets delaktighet, förbättra samarbetet med barnets familj och nätverk, samt skapa ett systematiskt och strukturerat arbetssätt för handläggning och insatser som ska öka kvaliteten och rättssäkerheten. För att arbeta med BBIC krävs en utbildning och licens från Socialstyrelsen (2018) som även har utvecklat metoden.

Arbetssättet ska, som tidigare nämnt, utgå från barnets bästa och genom enhetliga handläggnings- och dokumentationssystem är syftet med BBIC att skapa ett nationellt och enhetligt arbetssätt med utredning, planering, förhållningssätt i arbetet samt uppföljning inom barnavårdsarbete. Handläggnings- och dokumentationssystemen kring insatser ska, enligt BBIC, vara systematiska och strukturerade för att öka kvaliteten och rättssäkerheten. Genom att hjälpa socialsekreteraren att identifiera skydds- och riskfaktorer ska BBIC lyfta fram problematik hos en familj på ett opartiskt och objektivt sätt (Dahlberg & Forssell, 2006).

Arbetssättet består av grundprinciper som är uppdelade i tre delområden, barns rättigheter och barns bästa, barns behov utifrån ett helhetsperspektiv och samverkan samt vikten av kunskap och uppföljande arbete (Socialstyrelsen BBIC, 2018). Grundprinciperna understryker att arbetssättet ska utgå från ett barnperspektiv samt vikten av att utrednings- och uppföljningsarbete ska grundas på beprövad erfarenhet samt vetenskap, även kallad för evidensbaserad praktik. BBIC har sina teoretiska grunder i anknytningsteori, utvecklingsekologisk teori, kritiska perioder i barns utveckling samt i

teorier om risk- och skyddsfaktorer. Därtill framkommer även teorier om föräldrarnas omsorgsförmåga, familjers funktion samt teorier om olika familjestilar (Dhalberg & Forssell, 2006).

BBIC-triangeln (som finns nedan) är en modell och tankestruktur som har i syfte att undersöka problematiken och behov som gestaltas av 12 delområden. Genom att utreda och sedan sammanställa dessa delar kan socialsekreteraren skapa sig en uppfattning om vad som kan vara barnets behov och barnets bästa. BBIC har totalt 37 delområden i sin mall som ska hjälpa socialsekreterare att undersöka och sammanställa risk- och skyddsfaktorer. Modellen går att kombinera med andra verktyg eller metoder (Socialstyrelsen BBIC, 2018).

Figur 1. Bild av BBIC triangeln. Hämtad från Socialstyrelsen hemsida, www.socialstyrelsen.se.

2.2.2 Signs of Safety - SoS

Metoden Signs of Safety är en samling av verktyg som främst hjälper socialsekreterarna att sätta ord på den oro som finns runt ett barn (Björk, 2016). Signs of Safety är en lösningsfokuserad modell som inkluderar hela utredningsprocessen, från anmälan till avslutat ärende och den är anpassad till att användas tillsammans med BBIC. Syfte med modellen är att identifiera skydds- och riskfaktorer som finns runt barnet (<https://www.signsofsafety.net>, 2019). Modellen består av riskbedömning, säkerhetsplanering, uppföljning samt en värdegrund och lösningsfokuserad samtalsmetodik för samtal med barn och vårdnadshavare. SoS används för kartlägga vilka stora risker respektive skyddsfaktorer som finns i barnets liv och sammanställa dessa med varandra för att få en tydlig bild av situationen och komma fram till vad som bör göras för att förbättra barnets situation (www.signsofsafety.net).

Signs of Safety är en metod som innehåller många olika verktyg som man kan använda sig utav för att fastställa risk- och skyddsfaktorer. En av dem är så kallad mappning, som är en kartläggningsmetod där man kartlägger fara/oro för barnet, styrkor, skydd samt försvårande omständigheter. Genom att urskilja dessa kan man skapa sig en uppfattning om barnets situation och vad som behövs förändras. I praktiken används mappningen i mötet med familjer eller kollegor genom att till exempel på en tavla

göra en tabell med tre rubriker som heter “oro”, “styrkor/skydd” och “vad bör göras” där man fyller i insamlad information. SoS och mappning kan man använda vid vilket moment av utredningen som helst och det kan göras upprepade gånger även i samma ärende. Exempelvis i samband med skyddsbedömningar vilket man gör ifall situationen förändras och socialsekreterare måste säkerställa risker och skydd kring ett barn (Turnell & Edwards, 1999).

2.3 Evidensbaserad praktik - EBP

Socialtjänsten i Sverige förväntas utgå från så kallad evidensbaserad praktik i sitt arbete. Emellertid har den evidensbaserade praktiken sin grund inom ett annat professionsfält. I evidensbaserad medicin utgår man från tre kunskapskällor: forskning, praktisk erfarenhet och patientens egna värderingar och förväntningar för att utveckla och förbättra sitt sätt att arbeta. Statliga myndigheter i Sverige ville implementera detta synsätt i socialt arbete genom att sprida och lansera evidensbaserad praktik som ett sätt att utveckla socialtjänstens arbete (Oscarsson, 2009).

Evidensbaserad praktik inom socialt arbete är ett förhållningssätt och en metod för praktiken som har som syfte att bland annat öka klientens inflytande på socialtjänstens arbete. Enligt Oscarsson (2009) är en av grunderna i evidensbaserad praktik att klienten ska ha insikt i sitt ärende genom att själv vara en del av arbetet att identifiera orsakerna till och konsekvenserna av sina egna behov och problem. Detta ska ge klienten möjlighet att påverka sin egen livssituation med stöd av socialtjänstens insatser eller genom att socialtjänsten tar hänsyn till klientens värderingar och förutsättningar.

Oscarsson (2009) skriver i sin bok att det finns tre sätt att se på evidensbaserad praktik inom socialtjänsten. Den första handlar om att i EBP ska man använda sig utav de mest effektiva randomiserade kontrollerade studierna som görs inom det sociala forskningsfältet. Dessa studier har i syfte att testa olika metoder för att undersöka vilka av dem som är mest effektiva och ska användas av socialtjänsten. Det andra synsättet är att använda sig utav den kunskap som man fått av personlig kontakt med klienten. Detta synsätt bygger på att EBP finns i mötet med klienten vilket kommer till uttryck i forskningen genom observationer, intervjuer samt andra typer av kvalitativa studier. Dock är detta svårt att implementera eftersom varje klient, möte och ärende ett unikt fall. Det sista synsättet är en blandning av de två förstnämnda det vill säga att använda forskning, praktik och kunskapen om en klient för att kunna göra en sammanvägning som ger större möjlighet att välja rätt insats utifrån dessa tre källor (Oscarsson, 2009).

Enligt Oscarsson (2009) ger EBP i verksamheten möjlighet för den yrkesverksamma att använda så kallad “lokalt beprövad erfarenhet”. Detta görs genom att socialsekreteraren inför valet av insatser belyser och dokumenterar vilken kunskap insatsen bygger på, för att sedan följa upp insatsen och utvärdera den. Genom att dokumentera forskning, professionell erfarenhet samt klientens unika förutsättningar bidrar man till att skapa evidensbaserad praktik. På så sätt blir EBP inte bara en metod eller ett förhållningssätt utan en plattform för att utveckla professionell kompetens vilket motsvarar arbetssättet inom evidensbaserad medicin. EBP kan sedan användas som underlag för politiska beslut

då arbetssättet visar vägen till vilka insatser som är värda att satsa ekonomiska resurser på eftersom det med EBP är tänkt att bli lättare att utvärdera vad som kan vara det optimala för enskilda klienter eller klientgrupper (Oscarsson, 2009).

Enligt socialstyrelsens egen intervjustudie "Förutsättningar för att etablera en evidensbaserad praktik i socialtjänsten" (2015b) finns ett ökat intresse för EPB hos socialtjänsten i kommunerna men en fullständig etablering av evidensbaserad praktik har varit svår att genomföra. I samma intervjustudie understryks det att arbeta med EBP skiljer sig från att ta till sig en ny metod eftersom det innebär en mängd kvalitetsuppföljningar vilket gör EBP till en ständig process som utgör en kritisk granskning och utvärdering av den egna verksamheten (Socialstyrelsen, 2015b). Sveriges kommuner och landsting samarbetar idag med Socialstyrelsen och andra myndigheter med en nationell kunskapsstyrning mot evidensbaserad praktik inom socialtjänsten. Under 2020-2023 satsas 19,5 mkr årligen på en uppbyggnad av kommunala kvalitetsregister, brukarundersökningar, utveckling av systematisk uppföljning och samordning på olika nivåer (<https://skl.se/integrationsocialomsorg/socialomsorg/nationellkunskapsstyrningsocialtjanst.622.html>). Med andra ord finns från myndighetshåll en samsyn på EBP som den rådande organisatoriska kunskapsbasen för allt arbete inom socialtjänsten i vår samtid.

3. Metod

3.1 Kvalitativa intervjuer - ett dynamiskt arbete

Den forskningsmetod som används i studien är intervjuer, som är en del av den kvalitativa forskningstraditionen (Bryman, 2018). Genom att använda intervjuer är målet att kunna fånga socialsekreterarnas egna tankar och uppfattningar om sin professionskunskap. Intervjuer är en lämplig metod eftersom den ger inblick i hur människor tänker, känner och resonerar (Hallin & Helin, 2018). Kvalitativ forskning skiljer sig från forskning med kvantitativ ansats då den sistnämnda forskningsansatsen ser på människan som en observatör eller åskådare av omvärlden där man fokuserar mer på mätbara fakta. I kvalitativ forskning anses en individ vara en del av omvärlden (Dalen, 2015). Detta innebär att syftet med intervju som undersökningsmetod inte i första hand avser att undersöka exakt hur omvärlden ser ut utan undersökningen gäller hur en individ eller en grupp individer ser och förklarar omvärlden (Backman, 2016).

Vi bestämde oss för att använda semistrukturerade intervjuer i valet av metod eftersom vi ansåg att detta skulle ge rätt mängd av fokus åt de frågeställningar vi utgick ifrån. Vi ville kunna kategorisera socialsekreterarnas egna och högst subjektiva upplevelser av kunskaper, erfarenheter samt verktyg och handlingsutrymme för att sedan kunna skapa oss en uppfattning av professionskunskapen. Emellertid är intervjuerna bara strukturerade till en viss grad, eftersom vi ville ge utrymme för respondenterna att uttrycka vad de ansåg vara centralt och viktigt med egna ord samtidigt som vi ville fånga deras sätt att

uttrycka sig kring de områden vi definierat som centrala i förhållande till professionskunskapen inom LVU-området.

Den dynamiska delen av intervjuarbetet återkommer i det faktum att intervjuerna trots att de utgår från samma intervjuunderlag kom att bli olika. Ibland handlade det om att respondenterna fastnade på en viss fråga eller i en viss berättelse eller att intervjuaren inte förstod något och ställde följdfrågor som ledde in respondenten på ett annat spår. De semistrukturerade intervjuerna gav intervjupersonerna möjlighet att själva berätta om de tankar och upplevelser som var viktigast för dem inom de specifika intervjuområdena (Hallin & Helin, 2018).

3.1.1 Val av respondenter och intervjupersonernas anonymitet

Urvalet av respondenter till denna kvalitativa intervjustudie skedde genom ett målstyrt bekvämlighetsurval. Att urvalet är målstyrt innebär att det är ett urval som är av relevans för förståelsen av det vi valt att studera (Bryman, 2018). Det finns två anledningar bakom valet att använda bekvämlighetsurval: tidsramarna för insamlingen av empirin och socionomernas tillgänglighet för intervjuer. Urvalsmetoderna är vanligt förekommande och de är praktiska metoder som innebär att det är de intervjupersoner som är villiga att medverka samt anses att passa för uppnå studiens syfte som väljs ut (Trost, 2010). Intervjupersonerna kontaktades och valdes ut efter närhetsprincipen då studien skulle genomföras inom en viss tidsperiod.

Första steget i urvalsprocessen var att vi tog kontakt med tolv närliggande kommuner inom Stockholms län via telefon med en förfrågan om deltagande i intervjustudien. Flera kommuner tackade nej med motiveringen att socialsekreterarna redan var upptagna med andra intervjuer. Andra steget var att ta kontakt med de berörda socialsekreterare som tackat ja till att delta genom att skicka ut ett samtyckesbrev (se bilaga 1) på mail som beskrev studiens syfte samt förfarande. Sedan bokades intervjuerna med respektive intervjuperson in. Åtta intervjuer genomfördes med sju stycken socialsekreterare och en konsult som arbetar med barnavårdsutredningar i fem olika kommuner i Stockholms län. Samtliga intervjupersoner arbetar inom socialtjänsten på enheten för barn och unga eller motsvarande enhet i sina kommuner.

För att säkerställa intervjupersonernas anonymitet presenteras de gruppvis med hänsyn till etiska överväganden. Intervjupersonerna är både män och kvinnor i åldrarna 23 till 60. De har jobbat med barnavårdsutredningar mellan 6 månader till 20 år. Alla dessa personer har varit med om en LVU-ansökan minst två gånger som huvudhandläggare och de har varit med och bidragit i långt fler LVU-ansökningar och processer.

3.1.2 Intervjuernas genomförande och upplägg

Totalt genomfördes åtta intervjuer. Vid fyra intervjuer närvarade båda rapportförfattarna. De fyra återstående intervjuerna delades upp och rapportförfattarna intervjuade två socialsekreterare vardera på egen hand. Vi valde att göra på det sättet eftersom vi inte hade möjlighet att närvara vid alla

intervjutillfällena och istället delade upp intervjutillfällena. Detta innebär att rapportförfattarna kan ha fått en viss kunskapsförlust i och med att två av intervjuerna i materialet endast tagits del av som transkriberat material. Men eftersom materialet tematiserats och analyserats av rapportförfattarna tillsammans anser vi att denna kunskapsförlust kan anses vara försumbar. Intervjuerna ägde rum på respektive socialtjänstkontor och hade en tidsram på 45 minuter. I enstaka fall drog intervjuerna ut på tiden men detta försökte vi undvika. Inför sju av intervjutillfällena mailades en förenklad version av intervjuguiden till intervjupersonen innan intervjun. Anledningen till detta var att vi ansåg att det blev enklare att hålla sig till undersökningsområdet om intervjupersonen fick möjlighet att reflektera över frågorna i förväg. När intervjupersonerna hade tillgång till intervjuguiden uppfattade vi det som att det var enklare att hålla den röda tråden när intervjupersonerna visste vilken information som eftersöktes.

Vår intervjuguide innehåller de centrala tema som har utarbetats efter problemformuleringen och syftet och täcker de viktigaste områdena för studien. När en intervjuguide framställs bör den innehålla olika teman med underliggande frågor men bör struktureras och rangordnas så att de mest känsliga eller konkreta frågorna inte ställs i början för att intervjupersonerna först ska känna sig bekväma och trygga med att berätta om sina upplevelser av det som efterfrågas. Detta kan struktureras genom "områdesprincipen" vilket innebär att man börjar med mer allmänna och "lätta frågor" vilka så småningom leder till att de större och mer djupare frågorna kan ställas (Backman, 2016). Först när huvudtemana arbetats fram fyllde rapportförfattarna i dem med olika frågor. Intervjuguiden som samtliga intervjuer utgick ifrån ligger som bilaga 2.

3.2 Att urskilja och benämna material

När den egna verkligheten delvis speglar det som uppsatsförfattarna skriver om är det viktigt att urskilja vad som är material och vad som är egna erfarenheter. Studien hade till att börja med en deduktiv ansats eftersom vi antog att vi skulle kunna få en bild av respondenternas professionskunskap genom att ställa frågor kring våra frågeställningar. Men studien kom också att få en induktiv ansats vilket innebär att själva materialet kom att påverka de teorier som är utgångspunkten för analysen. Dalen (2015) skriver att intervjuforskning innebär att teorin rörande det som undersöks utgår från det insamlade intervjumaterialet. En rad andra faktorer som påverkar vetenskapliga studier resoneras kring nedan.

3.2.1 Förförståelse

Förförståelsen är en central aspekt i samhällsvetenskaplig forskning eftersom forskarens egna förförståelse kan påverka studiens resultat. Detta kan delvis bero på att forskaren kan ha svårt att förhålla sig objektivt till sitt studieobjekt och riskerar att genomsyra arbetet med sin förförståelse. Förförståelsen formas och förändras genom det sociala och historiska aspekten genom hela livet och därför måste den tas hänsyn till och tydliggöras för att man ska kunna uppnå en god validitet i sin studie (Bergström & Boréus, 2012).

I vårt fall påverkas förförståelsen av att en av rapportförfattarna arbetar med barnavårdsutredningar som socialsekreterare sedan början av 2019. Utifrån denna inblick i yrket har vi förstått hur komplexa barnavårdsutredningar kan vara och hur svårt det är att fatta ett beslut om att ansöka om LVU, speciellt när man är nyanställd. Denna unika förförståelse, den pågående samhällsdebatten samt alla de klagomål över missbedömningar kring omhändertagande och placeringar av barn och unga som framförts i media har påverkat vår förförståelse på området. Det framförs ofta olika åsikter, tankar och förutfattade meningar om socialtjänsten både från socionomer och icke-socionomer, som vi som framtida socionomer måste förhålla oss till.

Under arbetets gång har rapportförfattarna diskuterat och reflekterat för att medvetandegöra de egna förutfattade idéerna och fördomarna. Vi har letat fakta före åsikter i de texter vi läst och vi har medvetet beaktat och reflekterat över hur vår förförståelse kan påverka studien. Genom att våga ifrågasätta varandra har vi jobbat med att inte låta egna åsikter, tankar och erfarenheter spilla över på empirin. Igenom hela arbetet, från tomma A4 till sista version, har vi arbetat med att medvetandegöra våra egna utgångspunkter. I intervjuarbetet har vi strävat efter att ställa öppna, icke-ledande frågor till intervjupersonerna och genom att kontinuerligt öppna redovisa hur materialet används och tolkas är ambitionen att förförståelsens påverkan på studien ska vara tydlig för läsaren.

3.2.2 Validitet, reliabilitet och generaliserbarhet

I samhällsvetenskaplig forskning granskas validitet (studiens tillförlitlighet) genom att undersöka om metoden undersöker det som studien syftar till att undersöka (Kvale & Brinkmann, 2014). Syftet med detta arbete är att undersöka kunskaper, erfarenheter, verktyg samt det handlingsutrymme som socialsekreterare upplever att de har och använder sig utav vid omhändertagande barn och unga enligt LVU. Eftersom det är just specifikt socialsekreterarnas upplevelse vi är ute efter, anser vi att intervjuer är en bra metod som ökar studiens validitet. Det som ytterligare ökar studiens validitet är att valet av empirin också fångar upp och ger utrymme att undersöka det som är väsentligt. Enligt Jacobsen (2012) är det viktigaste i valet av empirin är att den ska vara pålitlig, trovärdig och relevant för forskningsområdet. Material har vi valt består enbart vetenskapliga artiklar, böcker och forskning samt forskningsöversikter vilket vi anser stärker vår studies validitet då materialet förekommer i vetenskapliga sammanhang. Dessutom ökas studiens validitet av att vi valt att intervjua just socialsekreterare, och inte klienter eller chefer, detta eftersom socialsekreterarna är LVU-processens huvudaktörer. Det är socialsekreterarna som skriver LVU-ansökningar och är med under hela bedömningsprocessen. Studiens validitet höjs också av att vi i analysen av empirin använt oss av en vedertagen tematisk analysmetod av Braun & Clarke (2006). Denna redovisas i mer detalj under rubriken "Bearbetning och analysmetod" nedan.

Pålitlighet och trovärdighet, även så kallad reliabilitet, är av stor vikt i vetenskapliga studier. Reliabilitet i en studie ökas om den presenteras så pass utförligt att man har möjlighet att göra om samma studie och komma fram till samma resultat. Detta för att fastställa att studien är pålitlig vilket

ökar studiens reliabilitet. Detta ställer höga krav på att en studie ska vara så tydlig, noggrann och väl genomförd att alla möjliga felkällor eliminerats eller reduceras (Bergström & Boréus, 2012). Reliabilitet i denna studie blir svårare att fastställa på grund av studiens begränsade urval av intervjupersoner. Om vi hade haft möjlighet att intervjua betydligt fler socialsekreterare hade studiens resultat kunnat se annorlunda ut. Eftersom studien enbart baserar sig på information från åtta socialsekreterare i Stockholms län finns det en risk att studiens resultat är nära sammanlänkat med just dessa intervjupersonernas verklighetsuppfattning. Hade vi valt att intervjua samma intervjupersoner fast vid ett annat tillfälle finns det en möjlighet att andra faktorer hade kunnat påverka hur de skulle svara på samma frågor. Emellertid kan man anta att det är möjligt att hitta djupstrukturer i analysen av respondenternas svar som teoretiskt kan generaliseras. Kvale och Brinkman (2014) menar också att en studies reliabilitet stärks när arbetsprocessen kring studien ges en noggrann beskrivning vilket kan ge en möjlighet att komma så nära samma resultat som möjligt. Denna studies pålitlighet och trovärdighet ökar eftersom studiens framväxt skildras i detalj och rapportförfattarna har strävat efter att tydligt redogöra för alla aspekter av undersökningens förutsättningar, genomförande, resultat och analys. Som i den allra mesta kvalitativa forskning finns dock en medvetenhet hos rapportförfattarna om att studiens resultat och analys är en unik produkt som troligen inte kan återupprepas exakt.

3.3 Metoddiskussion

I denna studie har vi valt att titta på professionkunskapen som LVU utredande socialarbetare besitter och detta har vi gjort genom att definiera begreppet "professionskunskap" som det handlingsutrymme, verktyg, erfarenheter och kunskaper som socialsekreterare upplever att de har i sin yrkesutövning. För att undersöka detta har vi intervjuat åtta stycken socialsekreterare i fem olika kommuner i Stockholms län. Vi vill understryka att studiens resultat är starkt knutet till just de åtta socialsekreterarna som vi intervjuade och att resultatet skulle kunnat se annorlunda ut om vi hade intervjuat åtta andra socialsekreterare med en annan geografisk spridning. På grund av studiens begränsade urval går det inte att generalisera studiens resultat till alla socialsekreterare som jobbar med tvångsinsatser inom barnavårdsutredningar. Vi anser dock att studien bidrar till en ökad medvetenhet om den professionskunskap som socialarbetare besitter, men att detta område kräver mer genomgripande forskning. Om vi skulle haft möjlighet att göra studien större där vi intervjuade flera socialsekreterare med större geografisk spridning är det sannolikt att resultatet skulle bli mer generaliserbart och möjligtvis skulle kunna visa andra resultat. Under studiens gång har vi uppmärksammat att det även finns en speciell kultur på olika arbetsplatser om hur man tänker och resonerar i sitt arbete vilket också påverkar studiens resultat så om vi hade valt andra kommuner så skulle möjligtvis dessa respondenter svara annorlunda på de frågor som ställdes.

I resultatet kan man se att vissa intervjupersoner kommer till tals mer än andra. Detta kan vara en konsekvens av metodvalet semistrukturerade intervjuer. Vid semistrukturerade intervjuer har respondenten större möjlighet att tala mer om saker som de anser är viktiga vilket kan leda till att en

del intervjupersoner pratade mycket om det som vi ansåg som viktigt och därav har de kommit mer till tals. Om vi istället hade valt att använda oss av strukturerade intervjuer hade kanske alla respondenter fått en mer jämlig fördelning i resultatet samtidigt som vi tror att vi inte hade kunnat fånga andra intressanta ämnen som vi lyckades fånga nu.

3.3.1 Metodreflektion: den hermeneutiska cirkeln

Hermeneutik betyder "läran om tolkning" vilket är en viktig aspekt av just kvalitativa studier för att öka deras vetenskaplig grund där förståelse och tolkning betonas (Dalen, 2015). Hermeneutik innebär att man fördjupar sig i djupare meningsinnehåll än den omedelbara uppfattningen. För att hitta djupare liggande mening krävs det man tittar på helheter och är medveten om att man sätter in allt i ett sammanhang. Detta har vi sett under hela vår process med arbetet som vi väldigt medvetet har iakttagit hos oss själva. Man kan se det som att vi började detta arbete med en liten helhet, en cirkel av kunskap som bestod av våra egna frågor och mycket lilla erfarenhet. Detta utgjorde basen för syfte och frågeställning och har utökats och bearbetats under processens gång.

Vår förståelseprocess har krävt en fördjupning i alla delar som även ändrat vår syn på helheten och sammanhanget vilket har lett till andra uppfattningar och djupare förståelse. Denna växelverkan mellan delen och helheten kallas för den hermeneutiska cirkeln (Dalen, 2015). Det läsaren får läsa i slutversionen av denna studie är den vidgade cirkel av kunskap som processats fram under arbetets gång. Denna process har innehållit många metodval och ständiga revisioner. Till exempel skulle intervjuguiden om vi gjorde den idag även inkludera ett frågeområde om tankar kring evidensbaserad praktik som kunskapsbas. Tydligare reflektioner kring EBP från våra respondenter hade gjort det lättare att skilja mellan respondenternas organisatoriskt influerade kunskap och deras egenproducerade kunskap. Dock är denna åtskillnad inte en del av studiens syfte. Vi har intresserat oss för professionskunskapen i alla dess former. Vi är väl medvetna om att den kunskap vi uppnått i denna studie inte är slutgiltig och fullständig, trots detta finner vi den värdefull eftersom en strukturering och analys av empirin är en oundviklig startpunkt i kunskapande. Vi har letat kunskap både i det semantiska, det språkliga som faktiskt utsägs, men också i det latent, det underliggande som är möjligt att tolka i våra respondenters material (Braun & Clarke, 2006). Vi har satt detta i relation till tidigare forskning och teori när vi bearbetat materialet tematiskt. Den hermeneutiska cirkeln har vidgats och våra läsare bjuds in att ta del av resultatet.

3.4 Etiska överväganden

För att säkerställa ett etiskt förhållningssätt i uppsatsarbetet har vi arbetat och reflekterat kring studiens etiska ramar på ett antal olika sätt. För det första har vi utgått från de fyra forskningsetiska principerna i våra etiska överväganden kring intervjuerna. De fyra kraven som ställs på forskningsstudier är samtyckeskravet, informationskravet, konfidentialitetskravet samt nyttjandekravet (Vetenskapsrådet, 2002). Vi har tagit hänsyn till samtyckeskravet i vår studie genom att maila ut ett samtyckesbrev som

vi sedan samlat in underskrivet under respektive intervju. Alla deltagare fick ett samtyckesbrev på mail innan intervjuerna bokades för att kunna ta god tid på sig att bestämma om de ville delta i intervjuerna eller inte. Vid varje intervjutillfälle innan själva intervjuerna gick rapportförfattarna och intervjupersonerna igenom samtyckesbrevet och intervjupersonen fick skriva under och därmed ge sitt samtycke. Dessa samtyckesbrev finns enbart på fysiskt papper och ska sparas fram tills uppsatsen är klar och godkänd och då ska allt material förstöras.

Andra principen är informationskravet vilket innebär att intervjupersonerna ska få information kring studiens syfte, innehåll och genomförande. För att svara upp till kravet innehåller samtyckesbrevet information om studiens syfte, frågeställningar och förfarande (se bilaga 2). Dessutom förmedlas det i samtyckesbrevet att det är frivilligt att medverka, information och material som inhämtas kommer förvaras konfidentiellt samt att man har rätt avbryta sin medverkan när som helst och att alla uppgifter och information från den intervjun inte är med i uppsatsen.

Den tredje etiska principen ställer krav på att det insamlade materialet från intervjupersonerna ska avidentifieras för att bibehålla materialet konfidentiellt. Vi valde att använda oss av Hallin & Helins (2018, s.73) modell för transkribering för att möta den tredje etiska principen. I modellen för att transkribera intervjuer använder man sig av fet stil när intervjuaren säger något, kursivt när man inte hör vad intervjupersonen säger osv (Hallin & Helin, 2018). Genom att följa modellen skapade vi ett enhetligt material som är lätt att överblicka. Arbetsprocessen i enlighet med modellen gav oss möjligheten att metodiskt avidentifiera materialet, detta för att säkerställa att de etiska aspekterna beaktas. Avidentifiering av materialet innebar att namn, adresser, kön samt kommuner/platser ströks ur dokumenten. Intervjuerna transkriberades direkt efter varje intervju. Syftet med detta var att minnet är som färskast direkt efter intervjutillfället vilket bidrar till att transkriberingen i större utsträckning speglar verkligheten. Som vi nämnt tidigare i samtyckesbrevet skall allt material från dessa personer förstöras när uppsatsen är klar för att säkerställa konfidentialitetskravet. Den sista principen är nyttjandekravet vilket är ett krav på att inte använda insamlad information till något annat än just denna studie som intervjupersonerna har samtyckt till (Vetenskapsrådet, 2002). Detta beaktas i samtyckesbrev samt i metodavsnittet genom att förtydliga att materialet som samlats in enbart används inom ramen för examensarbetet. När det gäller intervjupersonernas sätt att skydda sina brukare var allesammans mycket skickliga på att bibehålla sekretessen. De berättade översiktligt och såg till att endast använda generella detaljer, inga namn nämndes. En majoritet av respondenterna underströk att de fall som de berättade om var äldre erfarenheter som gjorts i början av karriären, på andra arbetsplatser.

3.5 Bearbetning och analysmetod

När studien inleddes tänkte vi oss att vi skulle göra en teoretisk tematisk analys utefter de frågeområden vi utgick ifrån i intervjuguiden. Men eftersom vi sökte efter hur professionskunskapen manifesterade sig inom de områden vi definierat tog den induktiva ansatsen över och materialet fick en

ny inriktning till kategorisering och tematisk analys enligt Braun & Clarke:s (2006) sex steg. Braun & Clarke (2006) menar att det kan vara svårt med gränsdragningen när det gäller tematisk analys, det kan verka som att den kan göras lite hursomhelst. Men genom att tydligt redovisa vilken metod som använts kan läsaren se hur kunskapen framtagits och konstrueras. Vi har med egen översättning översatt de sex stegen från engelska till svenska. I resultat- och analysbearbetning har vi alltså använt de sex steg Braun & Clarke (2006) förespråkar. Vi började med steg ett vilket innebär att bekanta oss med vår intervjudata, den transkriberades och vi diskuterade vad vi lade märke till, både det som vi tyckte var bekant och det som var nytt för oss. Andra steget var att göra en första kodning där vi jämförde vad intervjupersonerna sagt inom våra frågeställningar på en semantisk/språklig nivå. Därefter vidtog steg tre, en tematiseringsprocess, då vi jobbade på en whiteboard och tog fram olika teman som vi fann i det latenta såväl som i det språkliga. I och med detta gjordes en omstrukturering av empirin i ett antal potentiella tematiska fält. Sedan gick vi över till steg fyra som innebär att vi plockade ut ett antal citat inom dessa tematiska fält, bara för att upptäcka att både citaten och de tematiska fälten var alltför många och gick in i varandra. Då vidtog steg fem i analysen där vi tog ett steg tillbaka, överblickade materialet igen, omdefinierade och arbetade hårt med att benämna temana på ett lämpligt sätt. Det sista och sjätte steget kom i och med skrivandet av rapporten. Skrivprocessen förde med sig en närstudie av materialet som avslöjade att rapportförfattarna uppfattade och tänkte olika om svaren inom en del tematiska områden. Kompromisser gjordes i och med att exempel och analysresultat från empirin formulerades och sattes i relation till tidigare forskning och teori för att åskådliggöra hur professionskunskapen manifesteras i de LVU-utredande socialsekreterarnas vardag.

3.6 Litteraturoversikt

I studiens startskede gjorde vi en litteraturoversikt för att ta reda på vad för kunskap som redan fanns på området. Till en början sökte vi på SocINDEX med sökorden social barnavård och fick då upp sex olika rapporter. Eftersom vi upplevde att det var svårt att hitta relevanta artiklar via sökmotorn valde vi istället att utgå från kunskapsöversikten *Barnavårdsutredningar - en kunskapsöversikt* (2007). Vi sökte även "via" tidigare uppsatser genom att titta på deras ursprungliga källor. När vi sökte internationell forskning använde vi oss av sökfunktionen "Google scholar" med sökorden *child protection & decision making* samt *assessment child protection*. Vi har även använt oss av kurslitteratur som har förekommit tidigare under socionomutbildningen samt sökt ny litteratur på området: "LVU", "omhändertagande", "socialsekreterare", "barnavårdsutredningar", "utredning", "barnavård" samt "tvångsvård".

4. Tidigare forskning

I detta avsnitt presenteras tidigare forskning på området. Den forskning som vi har valt anser vi är relevant och intressant i relation till studiens övergripande syfte. Till att börja med presenteras den

omdiskuterade synen på socialt arbete som semi-profession. Detta för att ge läsaren en överskådlig bild över komplexiteten bakom socialt arbete som verksamhets- samt professionsfält. Därefter följer en sammanställning av forskning kring de olika kraven som socialsekreteraren ställs inför i en bedömningsprocess gällande tvångsvård. Efterföljande rubrik presenterar forskning kring lagstiftningens och de organisatoriska ramarnas påverkan på socialsekreterares bedömningsprocesser i barnavårdsutredningar som grundar sig i LVU. Detta för att ge en bild av de svårigheter och möjligheter som uppstår för en socialsekreterare när hen arbetar med en tvångslagstiftning. Avslutningsvis redogörs det för internationell forskning på området. Skillnader och likheter mellan olika barnavårdssystem kommer att tas upp och utifrån dessa beskrivningar diskuteras socialsekreterarens grundläggande uppgift inom barnavård och tvångsingripanden i barnavården. Något som kan vara viktigt att nämna är att en relativt stor del av rapporterna och studierna som utgör källmaterialet i detta avsnitt är genomförda för ett antal år sedan. Dessa studier är dock fortfarande relevanta då de nya rapporter på området som släpps varje år fortfarande använder dessa äldre forskningsrapporter som källmaterial, trots att de kan vara runt tio år eller äldre. En annan anledning till varför de äldre studierna är relevanta är helt enkelt för att deras innehåll avspeglas i vår empiri.

4.1 Socialt arbete - en semiprofession

Sedan förra sekelskiftet har det skett en framträdande professionalisering inom socialt arbete och barnavårdsarbete. Verksamhetsfältet har gått från att kännetecknas av filantropi och välgörenhet till att vara ett yrkesfält där socionomer, till största delen, som har en högskoleexamen inom socialt arbete är verksamma (Dellgran, 2016). Ett ökat krav på att arbeta evidensbaserat samt en expansion av användningen av bedömningsinstrument är en del av professionaliseringen som även är en konsekvens av de förändrade omgivande kraven på yrkesrollen (ibid). I samband med kraftfulla förändringar i förutsättningarna för det sociala arbetets praktik har en omfattande diskussion gällande socialarbetarens professionsställning förts. I den vetenskapliga artikeln "Vad är en profession?; Teoretiska ansatser och definitioner" beskrivs socialt arbete som en semi-profession (Brante, 2009). Det som kännetecknar socialt arbete som en semi-profession är, enligt Brante (2009), att socialt arbete har en bristande relation till specifik yrkeskunskap och därmed saknar auktoritet på sitt yrkesområde. Något annat som är framträdande för socialt arbete som en semi-profession är att de yrkesverksamma, i direktkontakt i sitt arbete med medborgarna, har möjlighet att reglera ramarna för hur det arbete de utför ska utformas (Brante, 2009). Denna roll synliggörs i Margaretha Järvinens vetenskapliga artikel "Mötet mellan klient och system - om forskning i socialt arbete" (2002). Med utgångspunkt i sociologen Jacques Donzelots tankar om socialarbetaren som representant för systemet, menar Järvinen (2002) att yrkesgruppen är en förmedlare mellan staten och medborgarna. "I gränslandet mellan offentligt och privat, i mötet mellan stat och individ handlägger eller administrerar socialarbetarna socialt förfördelade människors liv" (Järvinen, 2002, sid.74). Genom expansionen av offentligt socialt stöd anses socialarbetaren inneha praktikmonopol på sitt område (Järvinen, 2002). Sammanfattningsvis går

det att konstatera att det sociala arbetets praktik är i förändring och synen på verksamhetsfältet professionsgrund är under en intensiv utveckling.

4.2 Förväntningar på socialsekreteraren: en kravfylld bedömningsprocess

Socialsekreterarnas utredningar ska undersöka och kartlägga många bitar och innebär en omfattande bedömningsprocess. Risker för att barnets hälsa och utveckling skadas ska kartläggas samt ett framåtblickande förslag på passande insatser för den rådande problematiken (Östberg, 2010). Social barnavård består av mycket mer än bara beprövad kunskap. Praktiken som utförs inom fältet är nära sammanflätad med men också en avspiegling av normer och moral samt den rådande socialpolitiken (Sundell, Egelund, Andrée Löfholm & Kaunitz, 2007). Kraven och förväntningarna på socialsekreterares kunskap inom professionen förändras drastiskt och över tid vilket påverkar arbetsrollen då den ständigt ifrågasätts och utvecklas. Trots detta finns det ingen forskning som ger ett explicit svar på vad bedömningarna ska grundas på (Östberg, 2010).

Som tidigare nämnts finns det äldre forskning som mer omfattande undersöker socialsekreterarens roll i bedömningsprocessen inför omhändertagande av barn och unga. Ingrid Claezons akademiska avhandling "Bättre beslut; en studie av socialsekreterarnas handläggning av omhändertagande av barn" (1987) undersöker handlägningsprocessen från socialsekreterarens perspektiv. I avhandlingen studeras det svåra barnavårdsarbetet i stort men extra vikt läggs vid socialsekreterarens arbete och syn på beslut vid omhändertagande (Claezon, 1987). Insamlingen och bearbetningen av materialet som studien bygger på skedde mellan år 1981 och 1987 vilket gör att den, trots ett antal år på nacken, kan på grund av sin tidsmässigt omfattande och rika empiriska grund fortfarande anses relevant. I avhandlingen framkommer det att socialsekreterarens yrkesroll i relation till omhändertagande är väldigt komplicerad och svår. Socialsekreterarna kämpar med att ta beslut om barnet även fast de sällan anser sig vara helt säkra på att rätt beslut tas (Claezon, 1987). Socialtjänsten som myndighet har en dubbel roll som strävar efter motsägelsefulla målsättningar. Myndigheten ska agera kontrollerande och övervakande i sin roll som myndighet och serviceinriktat till medborgarna i form av skydd och stödinsatser (Sundell & Karlsson, 1999).

4.3 Lagstiftning och organisatoriska ramar

I flera vetenskapliga studier lyfts lagstiftningen och de organisatoriska ramarna fram som riktlinjer för hur socialsekreterares professionella arbete med utredningar och omhändertagande ska utformas. Knut Sundell och Ulf Karlsson redovisar i sin rapport "Social barnavård i tio kommuner; Vilka barn berörs, hur utreds de och vad händer med dem?" (1999) att förväntningarna på socialsekreteraren i dennes yrkesroll är motsägelsefulla på många sätt. Att lagrummet är utformat på ett vagt sätt kan bli ett problem i utredningsprocessen. Socialtjänstens dubbla huvudsyfte, att både agera kontrollerande i rollen som myndighet samt vara ett serviceorgan för landets medborgare har även en avgörande inverkan på utredningens olika steg. Motiveringarna bakom beslut om tvångsvård är sällan precis

utformade och enligt Claezon (1987) kan det bero på den motsägelsefulla uppgift som socialsekreterare har i utredningsarbetet.

I Sundell och Karlsson (1999) studie lyfts framförallt hur de organisatoriska ramarna skapar förutsättningar för socialsekreterarnas arbete. En av rapportens slutsatser är att tidigare bedömningar från andra socialsekreterare är vägledande och sällan omvärderas under utredningens gång (Sundell & Karlsson, 1999).

I boken "Utreda barn, unga och familjer" belyser Susanne Björk (2016) den svåra positionen mellan myndighet och klient socialsekreteraren sitter på och att det påverkar yrkesrollen avsevärt i form av målsättningar som är omöjliga att uppnå. Socialsekreterarens handlingsutrymme påverkas även av organisatoriska riktlinjer och i förlängningen bidrar detta till att det skapas en avvikande praxis hos socialsekreterare inom social barnavård gentemot familjer och klienter (Östberg, 2010). Claezon (1987) hävdar att socialsekreteraren befinner sig i ett dilemma, "the agony of decision-making", eftersom de juridiskt är ålagda att ta beslut gällande omhändertagande som är grundade i väl gjorda utredningar samtidigt som möjligheten att genomföra så pass välgrundade utredningar är begränsad. I lagstiftningen framträder ett antal krav på hur en utredning ska gå till, däribland tidsbegränsningar, som skapar förutsättningar för socialsekreterarens möjlighet att genomföra en god utredning (Sundell, Egelund, Andrée Löfholm & Kaunitz, 2007). Svårigheten består i att med motsägelsefulla krav blir det en orimlighet för socialsekreteraren att svara upp till alla förväntningar som omger yrkesrollen.

I Franseca Östberg, Eva Wåhlander och Pia Miltons vinjettstudie "Barnavårdsutredningar i sex kommuner: en vinjettstudie" från år 2000 framkommer att kommuner använder sig av olika arbetssätt vilket påverkar hur förhandsbedömning samt utredningar genomförs. Arbetssätten skiljer sig åt och påverkar vilka händelser i anmälningarna som får socialsekreterarna att reagera, vilka som kontaktas och hur man ser på skydd och kontroll samt förhållandet till tvång. Samtidigt redogjordes det i studien för hur ett gemensamt arbetssätt inte nödvändigtvis måste leda till ett enhetligt och heterogent arbete. Trots att arbetssättet i kommunen är detsamma varierar socialsekreterarnas ställningstagande i utredningarna. "Därför kanske man kan se arbetsmodeller som en slags grundläggande orientering, inom vilken en relativt stor mångfald kan rymmas" (Östberg, Wåhlander, Milton, 2000). Även Socialstyrelsen (2015b) skriver i sin intervjustudie om implementeringen av EBP att praktiken är till för att sätta klienten, forskningen och den praktiska erfarenheten i centrum vilket innebär att arbetssätt i kommunerna kan komma att skilja sig åt även då man arbetar utifrån evidensbaserad praktik.

4.4 Internationell forskning

Enligt Rasmusson (2009) är det arbete som genomförs inom ramen för den sociala barnavården starkt knuten till den kontext som verksamheten befinner sig i. På grund av detta har vi valt att lägga tonvikten på den nationella forskningen. Samtidigt är social barnavård ett stort internationellt forskningsområde som många studier intresserar sig för utifrån olika infallsvinklar. Den amerikanska

forskaren Neil Gilbert (1997) har genom en bearbetad analys av nationella barnavårdssystem funnit två kärngrupper. Den ena gruppen är barnavårdssystem som är "risk -och skyddsinriktade", där arbetet till större delen är reaktivt med fokus att ge skydd för utsatta barn. Den andra gruppen av system är "service -och familjestödjande", vilket då innebär att arbetet är service- och familjeinriktat (Gilbert, 1997). Barnavårdssystem kan även kategoriseras som "Child protection", exempelvis Storbritannien och USA samt "Family service", dit Sverige hör till (Freymond & Camerons, 2006).

Kategoriseringarna är inte avsedda att användas som en fullständig uppdelning utan en hjälp att se gemensamma drag i konstruktionen. Barnavårdssystemen omges av olika förutsättningar i form av juridiska ramar, fastställd anmälningsskyldighet samt målgrupp för barnavården och utredningsförfarande (Sundell, Egelund, Andrée Löfholm & Kaunitz, 2007). Den forskning som finns på området ser lite olika ut beroende på vilket perspektiv man valt att utgå från. Historiskt sett har svensk barnavårdsforskning varit inriktad på utredningens kvalitet och aspekter av rättssäkerhet medan forskning inom barnavårdssystemet "child protection" varit mer på inriktad på forskning om vilka barn det är som far illa (Östberg, 2010). Trots att länder valt att tackla den omfattande problematiken med att barn far illa genom olika åtgärder visar många forskningsstudier på att det sociala arbetets yrkesfält är i förändring i takt med krav på evidensbaserat arbete vilket påverkar förutsättningarna för socialsekreterarens arbete. New Public Management och kravet på evidensbaserat arbete är en internationell trend som även infiltrerar det sociala arbetets verksamhetsfält och som betraktas som en anledning till det ökade kraven på dokumentation och den allt mer omfattande användningen av bedömningsinstrument, som exempelvis BBIC (Agevall, Jonnergård & Krantz, 2017). Den brittiska professorn (of child welfare at the University of Sheffield) Jan Horwath (2007) lyfter i sin vetenskapliga artikel att bedömningsmatriser inte bara är tekniska och rationella verktyg som används under bedömning utan användning av matriserna kräver också både känslomässiga och moraliska perspektiv vilket i sin tur ställer nya krav på socialsekreterarna och deras professionalitet. De stora kraven på dokumentation är en företeelse på internationell nivå som också kopplats till den höga andel utbrändhet som socialsekreterare som utför myndighetsarbete rapporterats drabbas av (Falkenström & Hjärpe, 2017).

5. Teori

I detta avsnitt redogörs för två teoretiska ramar. Studiens induktiva ansats innebär att teorierna har valts efter insamlat resultat. Den första teorin utgörs av Michael Lipskys (2010) orginaltankar om "Street-level bureaucracy", gräsrotsbyråkrati, samt handlingsutrymme vilka har utvecklats och satts i en svensk kontext med hjälp av Roine Johansson (2011). Anledningen till varför rapportförfattarna har valt denna teori är just för att belysa den unika problematiken i att vara en myndighetsperson som ställs mellan klienten med dennes problematik och behov och den uppdragsgivande myndighetens syfte och regler. Rapportförfattarna uppmärksammade efter datainsamlingen den genomträngande

komplexiteten i att vara en myndighetsperson som både ska skapa en allians med klienten och samtidigt hantera makten över möjliga tvångsinsatser, detta föranledde valet av just denna teori. Teori nummer två, som benämns narrativ teori, valdes också med utgångspunkt från empirin. Narrativ teori är inte entydigt enkel att definiera men har valts för att rapportförfattarna, utifrån materialet, fick insikt i berättandets och berättelsernas betydelse och makt i relation till erfarenhets- och kunskapsutbyte i respondenternas yrkesutövning. Nämnade teorier används senare i uppsatsen som verktyg i analysdelen för att undersöka resultatet utifrån syfte och frågeställningar.

5.1 Street-level bureaucracy och handlingsutrymme

Street-level bureaucracy är en teori som förklaras och fördjupas i Michael Lipskys bok *“Street-level bureaucracy: dilemmas of the individual in public services”* (2010). Lipskys teori tar sikte på de så kallade “street-level bureaucrats”, i svensk översättning: “gräsrotsbyråkrater”. En “gräsrotsbyråkrat” kännetecknas, enligt teorin, av de myndighetspersoner som arbetar med myndighetsutövning samtidigt som de är i direkt daglig kontakt med medborgare som ofta är i väldigt svåra och komplicerade livssituationer. “Social workers”, översatt socialarbetare, betecknas som gräsrotsbyråkrater vilket innebär att yrkeskåren i sin dagliga verksamhet i allra största grad representerar myndigheten. Yrkeskårens handlade är en del av riktlinjerna och normerna som myndigheter och statliga organ har satt upp.

Sammanfattningsvis är det arbete som socialarbetare genomför det arbete som staten och myndigheten tillhandahåller (Lipsky, 2010). Det är socialarbetare som i sin myndighetsroll avgör vem som ska och inte ska få behörighet till socialtjänstens insatser. Självfallet måste socialarbetare ta hänsyn till regler, lagar och riktlinjer men Lipsky (2010) hävdar att gräsrotsbyråkrater på två olika sätt själva är med och skapar förhållningsregler och policys. Gräsrotsbyråkraten har, enligt Lipsky (2010) ett unikt inflytande över processen som avgör vad som krävs för att kvalificera sig, eller inte kvalificera sig, till fördelaktiga insatser eller sanktioner från myndigheter vilket gör socialarbetare delaktiga i skapandet av politiken (Lipsky, 2010). Exempel på detta kan vara hur socialsekreterare i barnavårdsutredningar har makt och kontroll över utredningen och dess förfarande. Trots att det alltid är en nämnd eller förvaltningsrätt som tar det officiella beslutet så är det gräsrotsbyråkraten som möter människan i utredningsförfarandet och har makten att definiera dennes problem och presentera problemets karaktär och insats för myndigheten.

Det andra sättet som gräsrotsbyråkrater påverkar politiken och utvecklingen av policys på är genom olika former av motstånd gentemot chefer och högre uppsatta tjänsteutövare. Relationen mellan chefer och gräsrotsbyråkrater är dubbel då det finns ett ömsesidigt beroende av varandra. Målet för cheferna är att uppfylla de politiska kraven för myndigheten medan gräsrotsbyråkraterna arbetar med klienter och deras processer och deras liv (Lipsky, 2010). Upplever socialarbetare att uppsatta riktlinjer inte är i linje med ambitionen i deras arbete har de utrymme och möjlighet att använda riktlinjerna på ett sätt som gagnar klientens specifika situation (Johansson, 2011). Chefer kan bestraffa denna typ av

“avsteg” från riktlinjer men detta är ofta en del av socialsekreterarnas arbete då de sitter i den konfliktfyllda positionen med regler uppifrån som är utformade efter en teoretisk bild av verkligheten som kan bli kontraproduktiv när den appliceras på verkliga klienter. Därför blir avsteg från riktlinjer en väsentlig del av gräsrotsbyråkratens dagliga arbete.

Johansson (2011) skriver i sin bok att det organisatoriska sammanhanget skapar en unik klientrelation som skiljer sig från andra relationer då en klient inte betraktas enbart som en människa men främst utifrån problematiken som en gräsrotsbyråkrat måste kategorisera för att kunna rama in den i organisationens syfte. Detta leder till att en gräsrotsbyråkrat måste utveckla en god relation med klienten för att hitta problematiken som hen kan ge stöd och insatser för. Johansson (2011) menar att ju enklare problematiken kan diagnostiseras och åtgärden för önskad effekt görs tydlig desto mindre är relationen till klienten. Förutom behovet av en relation med klienterna inom ramarna för verksamheten har en gräsrotsbyråkrat en relation till sin organisation som ger gräsrotsbyråkraten befogenhet över sitt arbete med klienter. Enligt Johansson (2011) är inte organisationer homogena utan har ett syfte i sitt arbete som en gräsrotsbyråkrat måste anpassa sig utifrån. Inom dessa organisationer får en gräsrotsbyråkrat makten från ledningen till att utföra arbetet som ska uppnå organisationens syfte. För att en gräsrotsbyråkrat ska ha en sådan makt och använda den utifrån syftet måste organisationen kontrollera att detta sker på ett önskat sätt. För att denna makt inom organisationen ska vara stabil krävs det en ständig kontroll av individens intressen under organisationens krav. Detta görs genom att belöna eller bestraffa gräsrotsbyråkraten och genom att övervaka om hen anpassar sig efter organisationens regler eller inte.

Detta gör organisationen genom att indirekt kontrollera gräsrotsbyråkraten i alla processer. Johansson (2011) hävdar att detta görs genom tre olika maktresurser, en grundläggande och två härledda. Den första handlar om betalningsmakten då en gräsrotsbyråkrat får betalt för att utföra ett arbete som organisationen önskar. Den andra är normativ vilket innebär att kontrollen sker före gräsrotsbyråkratens arbete genom att ge den en riktning vilket kan upplevas passivt och indirekt. Den sista maktresursen är byråkratisk och handlar om att gräsrotsbyråkratens arbete granskas efter avslutat arbete kring en klient. Dessa ger organisationen kontrollen över arbetet som utförs men ger samtidigt gräsrotsbyråkratens handlingsutrymme i hur arbetet faktiskt utförs då det vardagliga arbetet sker utan insyn från organisationens ledning. Som en gräsrotsbyråkrat befinner man sig mellan kraven från klienten och organisationen och inom det egna handlingsutrymmet i hur det praktiska arbetet faktiskt ska utföras (Johansson, 2011).

5.2 Narrativ teori

Narrativ teori är ett teoretiskt förhållningssätt som sätter ljuset på resurser istället för på den tunga problematiken. Socialt arbete handlar till stor del om människan och mänskligt samspel. Just i den formen av socialt arbete där samtal och förståelse i möten med människor är centrala genomsyras den av narrativa berättelser. Enligt Larsson, Sjöblom och Lilja (2008) kan narrativa berättelser skapa en ny

ordning och nya tolkningsmönster vilket leder till ytterligare mening i livserfarenheter. I möte mellan socialarbetaren och klienten konstrueras, formas och återskapas berättelser som blir en viktig del i det som kallas för behandling eller psykosocialt stöd, där berättandet och själva berättelsen är av största vikt. Genom att lyssna på andras berättelser skapar man större möjlighet att förstå en annan människa. Narrativa metoder är lämpliga i socialt arbete då de ökar förståelsen för andra individer samt ger röst åt marginaliserade grupper och individer i samhället (Larsson, Sjöblom och Lilja, 2008).

Larsson, Sjöblom, Lilja, Josselson & Lieblich (2008) skriver att samtal, interaktionsprocesser samt klientberättelser är grunden i socialt arbete och just därför kan narrativ teori och metod vara av stort värde i analysen av samtal och samspelesprocesser. Narrativ teori och metod är inte enbart relevant i samspelet mellan socialarbetare och klient utan även i förståelsen av hur man pratar om en klient eller ett fall i dialog med andra yrkesverksamma inom socialt arbete och med sina kollegor för att få en utökad kunskap. I förlängningen handlar det om hur dessa meta-narrativa berättelser kan påverka arbetet med klienten. Narrativa metoder kan öka kunskapen om klientens perspektiv, synpunkter, och önskningar i sitt liv men även hjälpa berättaren att få en annan inblick i sin situation och identitet genom att berättandet för andra inte enbart ökar kunskapen kring situationen utan även framhäver berättarens egen identitetsupplevelse och sociala identitet (Larsson, Sjöblom, Lilja, Josselson & Lieblich, 2008).

Själva begreppet "narrativ" har olika definitioner, vi använder oss utav Elliotts (2005) definition av detta begrepp i denna studie. Enligt Elliott (2005) kan begreppet "narrativ" förklaras som en diskurs som lyfter fram en tydlig sekventiell ordning vilken håller samman olika situationer och händelser på ett meningsfullt sätt för en konkret publik samtidigt som den ger inblick i individens egna uppfattning av sin verklighet. Begreppet "narrativ" syftar sålunda på meningsfullheten i vissa händelser som är viktiga för personen ifråga, fokuserar på det sociala sammanhanget och har en kronologisk ordning (Elliott, 2005). Berättelser kan skiljas ifrån den verkliga händelsen eller ursprungliga berättelsen då en individ som berättar förmedlar och betonar olika händelser på olika sätt vilket kallas för "berättarens poäng" (Hyden, 2008).

Ett samtal mellan en socialsekreterare och klient är uppgiftsorienterat och kan definieras som ett institutionellt samtal vilket ska leda till att lösa problem och fatta beslut som ingår i organisationens kompetensområde. Därför har samtalet redan från början strukturerats utifrån ett åtgärdsinriktat syfte (Larsson, Sjöblom & Lilja, 2008). I socialt arbete görs dock klassificeringen och kategoriseringen av problemen i samtal med kollegor och klienter. Klassificering och kategorisering skapas genom en diskussion om problemet och åtgärden tillsammans med klienten och genom dialog i den kollegiala gruppen som en pågående process. Just denna aspekt av den narrativa dialogen mellan kollegor och klient resulterar i en tolkningsram som i sin tur ska ge belägg till varför valda insatser ska tas för att lösa problemet. Det är i språket som det sociala arbetet konstrueras och den narrativa interaktionen blir det huvudsakliga för att uppnå myndighetens syfte (Larsson, Sjöblom och Lilja, 2008).

En narrativ ansats i socialt arbete ger möjligheter att förstå och analysera men även öka kunskapen om den dolda betydelsen i berättelser (Larsson, Sjöblom & Lilja, 2008). Hydén (2008) menar att den narrativa teorin och förståelsen för den kan bidra med mycket inom socialt arbete då det inte alltid är så att en klient lyckas att berätta om sin situation och detta kan bero på olika saker. En av dem kan vara att socialarbetaren medvetet väljer att inte låta en klient berätta allt som egentligen behövs berättas. Detta på grund av exempelvis socialsekreterarens egen bekvämlighet eller viljan att hålla utredningen om klientens behov av stöd och hjälp så kortfattad som möjligt. Det kan även bero på att socialsekreteraren omedvetet leder bort samtalet från berättande till mer utredande- och myndighetsanpassat innehåll. Med det menar Hydén (2008) att om en klient fick prata fritt skulle berättelsen antagligen handla om människans misslyckande, försök till att styra upp sitt liv samt yttre och inre hinder som personen möter eller mötte under sitt liv.

Det sociala arbetets narrativa karaktär finns inte bara i mötet mellan klienten och socialarbetaren utan också i mötet mellan socialarbetaren och dess medarbetare. Berättelser växer även i samtal med kollegor oavsett om det är på ett strukturerat plan som konferenser och sammanträden eller ostrukturerat i exempelvis fikarummet eller matsalen. Det spelar ingen roll hur och var dessa berättelser äger rum men de påverkar alltid hur klientens problem bedöms och hanteras då detta sker i dialogen med kollegor (Hydén, 2008).

Alla händelser och upplevelser som en klient berättar lyfts fram på olika sätt och får därför olika innebörd. Klienten har en möjlighet att påverka sin situation genom att välja vad hen berättar och på vilket sätt berättelsen förs fram för att uppnå önskad effekt. Dessa olika berättelser som klienter berättar ger olika möjligheter för socialarbetaren att utforma sitt arbete eftersom det är just socialsekreteraren som utreder, formar och bedömer i ett ärende om klienten får hjälp och i så fall vilken. Till skillnad från exempelvis terapeuter så har en socialarbetare ett utmanande jobb då det i hans uppgifter att hantera olika berättelser som oftast inte stämmer överens med varandra och utifrån dessa fatta ett beslut eftersom socialarbetarens roll i sin yrkesutövning är att hitta lösningar på problemet (Hydén, 2008). Hydén (2008) påpekar att för att lyckas med uppdraget i ett yrke med narrativa inslag krävs en utveckling av narrativ kompetens vilket innebär att en person lär sig att vara en god lyssnare. En god lyssnare kännetecknas av förmågan att skapa ett psykologiskt utrymme för berättaren att öppna upp sig till, lämna sitt eget perspektiv och fråga efter berättarens erfarenheter. Det handlar om att kunna ta emot, tolka och svara på en berättelse samt att utveckla kompetens att hitta skiftningar, motsägelser och öppningar i berättelser för att sedan kunna göra en objektiv bedömning om personens problematik (Hydén, 2008).

6. Resultat

Syftet med denna studie är att undersöka hur LVU-utredande socialsekreterares professionskunskap ser ut. I detta avsnitt redovisas resultatet av vår insamlade empiri. Empirin består av, som tidigare

nämnts, åtta intervjuer med socialsekreterare som arbetar med omhändertagande av barn och unga. Intervjupersonernas svar redovisas här i en tematiserad form med hänsyn till syfte och frågeställningar. Resultatet presenteras under innehållsrubriker som tagits fram med hjälp av Braun & Clarke:s (2006) stegvisa analysprocess. Detta innebär att vi har, i enlighet med den tematiska analysen, arbetat heumentiskt och utvidgat vår förståelsehorisont genom att både identifiera latenta och synliga budskap i intervjupersonernas svar.

6.1 Socialsekreterarnas processmedvetenhet

Ett tema som återfinns i alla åtta intervjuer är en sorts medvetenhet om processen som i vår formulering innefattar fyra grundstenar. Dessa grundstenar som vi har identifierat i intervjupersonernas svar är känslornas roll, kunskap om dokumentation och juridik, relationsbyggande med familjer och barn samt vikten av att kunna bedöma risk- och skyddsfaktorer. Först och främst utmärks processmedvetenheten av en stark koppling mellan praktiskt görande och känslolagda aspekter. Alla intervjuer förmedlar både ordagrant och genom berättelser att känslor och känslolagda aspekter är en stor del av bedömningsprocessen. "Alla omhändertagande är jobbiga just eftersom man jobbar motvind och det är jobbigt att delge beslut om hur det ska bli så..." (IP3). LVU-processen är en väldigt stressig bedömningsprocess och det är viktigt att inte drabbas av panik när det händer mycket i ett ärende. Beslut får inte tas i affekt utan ska baseras på vad man faktiskt känner till innan man sätter igång ett förlopp som leder till tvångsinsatser för ett barn eller en ungdom. Ärenden kan förändras väldigt snabbt och det är viktigt att inte vara för snabb i beslutagandet och inte låta känslor påverka bedömningen för mycket. IP1 poängterar att "... för du får inte bedöma barn med känslan utan det måste bygga på fakta...". Intervjupersonen berättar vidare att det inte är ovanligt att man hamnar i den fällan och låter känslorna ta över och att det då är bra att ha uppmärksamma chefer som påminner en om att ta ett steg tillbaka och se över situationen. LVU-processen är tidskrävande och det är lätt hänt att man blir stressad. Det är mycket dokumentation och annat som måste göras under ett kort tid och det är inte förrän efter hela LVU-processen som man har möjlighet att stanna upp och tänka "... va fan har jag gjort så..." (IP2). Ett flertal intervjuer berättar att osäkerhet och tvivel är ett vanligt inslag i bedömningsprocessen, även efter besluten har fattats. Det kan handla om att man funderar på om beslutet av insats var rätt, att man ibland inte har någon aning om vad nästa steg i arbetsprocessen är eller att många olika historier framkommer från klienterna och man vet inte vem man ska "lita" på. Veligheten är ett latent budskap i intervjupersonernas berättelse som vi identifierar som en central del i bedömningsprocessen och något alla våra intervjuer uttrycker att de måste förhålla sig till i sitt arbete med LVU-processer.

Grundsten nummer två som vi har identifierat i empirin är vikten av dokumentation och praktisk kunskap i juridik under bedömningsprocessen gång. Intervjupersonerna förmedlar att det är höga krav på dokumentation och att den måste föras på rätt sätt. Dokumentationen används sedan som underlag i rätten för att fastställa vård enligt LVU och detta är något många intervjuer lyfter fram som en

stor källa till stress och en känsla av ansvar i processen. Det är lätt att man känner sig ensam och därmed ytterst ansvarig under LVU-processen och ett fåtal anser att ett begränsat handlingsutrymme gör att man känner sig mindre ensam och ansvarig för de beslut som tas. "Man är fler tänker jag, inte ensam på sin kammare för då kan man tycka att man har gjort fel osv" (IP5). Några intervjupersoner vittnar om svåra arbetssituationer med klienter som har varit väldigt utmanande. Det kan handla om tuffa ärenden där samarbetet med klienter inte går bra, föräldrar är arga, skriker och betar sig hotfullt. Detta är något som är jobbigt i bedömningsprocessen samtidigt som en intervjuperson uttrycker att det är en del av arbetet och att vem som helst kan påverkas känslomässigt i sådana ärenden. Den stora majoriteten av intervjupersoner lyfter dock fram att besluten ska byggas på väl strukturerade utredningar som bygger på faktisk information och dokumenterad problematik. Trots detta lyfter en respondent svårigheterna mellan motpolerna känslor och "objektiva fakta" i bedömningsprocessen. "...man försöker ju undvika att det blir så känslostyrt men vi måste ju värdera liksom dom här faktiska känslomässiga oron som jag som handläggare har för det här barnet i den här situationen." (IP7). En annan intervjuperson gestaltar att arbetsrollen innehåller motsägelsefullhet genom att säga:

[Det är utmanande att] ... man är en myndighetsperson samtidigt som man är... myndighetsutövning vs. alliansen [med klienten]...man har liksom en ram som man måste förhålla sig till men sen när man har tagit ett steg utanför den så har man fortfarande andra steget kvar. (IP2)

Den tredje identifierade grundstenen är hur centralt det är att skapa en relation till familjen under LVU-processen. En viktig del är att så långt som möjligt jobba med frivilliga insatser tillsammans med föräldrar. En intervjuperson säger "...man jobbar mer med föräldern..." (IP5) och en annan säger "Vi ska stötta föräldrarna i sin föräldraförmåga, det är det första." (IP6). Det är viktigt att i nästan alla situationer prova frivilliga insatser innan ett tvångsomhändertagande kan bli aktuellt, "För om det ska bli ett LVU måste du kunna visa [i dokumentationen] vad du har provat och vad du har erbjudit..." (IP1). Flera intervjupersoner berättar att det är viktigt att visa barnen och ungdomarna och deras familjer att man verkligen bryr sig om dessa barn. En intervjuperson berättar för oss att "...du måste jobba väldigt motiverande och väldigt kärleksfullt, dom måste se du bryr dig om mitt barn och därför lägger jag förtroendet i dina händer..." (IP6). Samarbetet med just föräldrarna lyfts fram som extra viktigt i intervjuerna med socialsekreterarna som arbetar på ungdomsenheten. En intervjuperson berättar att hen anser att det är enklare för ungdomen att förhålla sig till insatserna om de ser att föräldrar och socialtjänsten är på samma sida:

...så kände han att när mamma och pappa sanktionerade här så även om han var skitsur på oss han ville helst av allt att vi skulle explodera eller dö eller vad som helst så kunde han bära det här lättare eftersom mamma och pappa gav sin välsignelse... (IP8)

Flera respondenter klargör att det är lättare att känna sig grundad i sina beslut om föräldrarna delar uppfattningen.

Den sista grundstenen som blir framträdande i empirin är behovet att identifiera risk och skydd för att kunna göra en bedömning. Det är främst genom att använda sig av metoder tillsammans med sina

kollegor som intervjupersonerna anser att de kan identifiera risk och skydd. Det är i sin tur synen på risk- och skyddsfaktorer som tillsammans med den oro som intervjupersonerna berättar om som avgör att ett beslut om tvångsvård tas. Beskrivningar som "...men när det väl är droppen som rinner över, som det brukar vara ibland, då är det som... det går inte..." (IP7) eller "...det blev bara värre och värre..." (IP6) används i många fall för att förklara varför man tagit beslut om tvångsvård.

6.2 Utbildning, metodfortbildning och utredningsverktygens betydelse

Genom empirin kan vi utläsa att utbildning, metodfortbildning samt utredningsverktyg har betydelse för socialsekreterarnas upplevda professionskunskap. Den stora majoriteten av intervjupersonerna berättar att socionomutbildningen har givit dem grundläggande kunskaper, främst i juridik, förståelse för teorier och träning i etisk reflektionsförmåga. Samtidigt förmedlar en intervjuperson att "...socialhögskolan är bara en grundutbildning. Du måste vidareutbilda dig för att få ett verktyg för att förstå människor med en annan familjebild än den svenska...[Viktigt] att du går utbildningar och alltså helst på universitetsnivå" (IP1). Många uttrycker ett behov av fördjupad kunskap i juridik samt mer praktisk kunskap i samtalsmetodik i grundutbildningen som skulle förbereda dem mer på yrkesrollen. Mer praktiktillfällen efterfrågades även då alla intervjupersonerna belyser att erfarenhet är grundläggande för yrkesutövningen. Det går inte att förbereda sig helt och hållet för socialt arbete som yrkesfält eftersom det är väldigt brett och man jobbar med människor i kris vilket innebär att varje ny dag betyder nya utmaningar. "Jag tror skolan inte kan förbereda er på hur det är att liksom plocka barn från en skola och placera dem någonstans när de kanske inte vill. Det är nog jätteknepig att få fatt på i skolan så det..." (IP7).

Intervjupersonerna anser att vidareutbildningar under tiden man arbetar är viktigt till en viss del. Att fortsätta fördjupa sig i socialt arbete som verksamhetsfält är något som en intervjuperson explicit lyfter fram, "...jag [var] så rädd att jag inte skulle klara det så att jag gick en massa utbildningar." (IP1). Vikten av metodbaserade fortbildningar, som ger en fördjupad kunskap om utredningsverktyg och hur de kan användas, lyfter intervjupersonerna tydligast fram. Samtliga intervjupersoner berättar att de har deltagit i metodbaserade utbildningar. Metoder som lyfts fram i empirin är främst BBIC, Signs of Safety, mappning och MI (motiverande samtal).

Alla intervjupersoner menar att det är givande och viktigt att gå på dessa utbildningar eftersom alla på ett eller annat sätt använder sig av någon av dessa metoder i sin yrkesutövning.

...det som är bra är att du kan snabbt tillämpa dem. Tex. om du har MI kurs då kan du testa det redan i första samtalet och utvärdera. Du får testa i arbetet istället att skriva uppgifter om det. Det blir en snabb uppföljning. (IP4)

BBIC är en metod som ofta används som en vägledande mall över vilken information som behöver samlas in och vad som bör utredas. IP2 säger gällande BBIC att: "Den är jättebra . . . när man gör det så ser man tydligt vad man behöver veta och inte tappar strukturen". Men IP2 anser också att "sen måste man komma ihåg att kombinera det [BBIC] med andra metoder". På alla kommuner som

besökts jobbar de med metodstöd i Signs of Safety med interna eller externa handledare vilket är väldigt uppskattat. Tillfällen för metodstöd återkommer regelbundet ungefär var tredje eller var fjärde vecka, beroende på kommun. Socialsekreterarna använder sig av Signs of safety och mappning för att identifiera risk- och skyddsfaktorer.

Jag tar till mig av Signs of Safety ärendedragningar eller har en ärendedragning med min chef, men jag måste bolla, jag kan inte göra det själv, jag måste bolla. För kör man fast är det väldigt viktigt att du får andra perspektiv och input. Och det som är så bra med just Signs of Safety, det ger dig aldrig ett beslut den får dig bara att veta vad ska jag göra som nästa steg, that's it. Den ska va vägledare i din process... (IP6).

I samband med metodstödstillfällena har socialsekreterarna möjlighet att dra utmanade ärenden och genom att använda sig av Signs of Safety och mappning tillsammans med handledare och kollegor identifieras nya risk- och skyddsfaktorer som hjälper socialsekreteraren att gå vidare i ärendet. IP5 påpekar att "...det är jättebra att mappa för man har så mycket i huvudet..." och IP1 berättar att det första hen gör när hen får en ny utredning är att: "...mappa och inte börja fladdra långt utanför". Verktuget mappning kan användas för att skapa en bra relation och allians med klienten, enligt IP1: "...mappa då och se till att ni är överens [med klienten]. Så att du och föräldrarna har en gemensam uppfattning och inte bara din, då har du halva utredningen klar". Mappning är även ett verktyg som används även tillsammans med kollegor, gruppleddare, enhetschefer under ärendedragningar eller i handledning när de har "kört fast" i ett ärende. IP5 förklarar:

Jag tänker att många tror att metodstöd är för de som är nya men det är jättebra att mappa för man har så mycket i huvudet och att man vågar säga " jag känner mig jätteosäker, jag är inte ett dig orolig" att man inte har prestige är viktigt att man inte tänker att oavsett hur länge man har jobbat så handlar det inte om att man vet allt.

Trots att BBIC i stort fungerar som en vägledande mall i dokumentationsprocessen uttrycker socialsekreterarna att den administrativa delen av yrket är stor och ibland måste man lägga mer tid på att dokumentera än att skapa en relation med familjerna. "...Och ju snabbare man kan effektivisera den här administrativa processen runt att omhänderta, som tar ohyggligt mycket tid, desto mer kontakt kan man ha med familjen, att säkerställa... med barn eller ungdomar." (IP7) Det framkommer att genom planering och, i en kommun, avlastning i skrivprocessen hanterar socialsekreterarna det stora kravet på dokumentation. IP6 menar att: "Det är väldigt olika [handlingsutrymme och arbetsbelastning], jag tycker inte att det finns svart och vitt utan det viktiga [är] faktiskt planera, planera, planera".

6.3 Kunskaps- och erfarenhetsutbyttets inverkan på beslut samt handlingsutrymme

Ett av de mest framträdande mönstren i vårt material är att intervjupersonerna tycker att erfarenhet är en stark tillgång i deras yrkesutövning och förmåga att fatta beslut. Flera lyfter att år av yrkeserfarenhet påverkar hur man gör sina bedömningar. Många berättar att de arbetade på ett helt

annat sätt när de var nya i yrket, "...jag gjorde kanske på ett sätt och tänkte på ett sätt för 30 år sen och 35 år sen och kanske gör något annat nu..." (IP8). Alla intervjupersoner uttrycker på ett eller annat sätt att det som har varit mest givande i deras yrkesutövning är erfarenheten. Praktisk erfarenhet i yrket skapar självsäkerhet och självförtroende i jobbet. Det är också genom faktiskt yrkesutövande de flesta intervjupersoner utvecklat den kunskap som krävs för att föra en optimal dokumentation. IP4 understryker att: "...det är bara och jobba, bli tryggare i sig själv genom att arbeta".

I den insamlade empirin framgår det tydligt att alla intervjupersoner både uppskattar och använder sig av möjligheten att diskutera och berätta om sina ärenden, känslor och upplevelser med sina kollegor. Det är både viktigt och givande att diskutera och bolla med kollegorna i rollen som beslutsfattare. Upplever man osäkerhet över valet av insats berättar många att de i första hand samråder med sina medhandläggare men också med gruppledare och enhetschefer. Ett viktigt hjälpmedel är att "...man bollar med kollegor och gruppledare. För att ingen är proffs på utredningar eller bedömningar..." (IP2). Genom att prata, diskutera och utbyta erfarenheter med kollegor minskar risken för att man missar helhetsbilden över problematiken i ärendet.

Erfarenhetsutbyte mellan mer erfarna kollegor och nyanställda återfinns organisatoriskt i samband med introkurser och förekomsten av mentorer för nyanställda på samtliga kommuner. En del kommuner jobbar med checklistor över saker man ska gå igenom som nyanställd. Som mentor ska man introducera den nyanställda i arbetet och genom reflektion och samtal dela med sig av sin erfarenhetsbaserade kunskap. Utbytet av erfarenheter och upplevelser genom organisatoriska forum som ärendedragning och handledning är något som uppfattas som underlättande i beslutprocessen. Alla intervjupersoner berättar att många av de beslut som tas sker i konsultation med andra anställda i arbetsgruppen. IP5 poängterar att: "Men samtidigt står jag inte ensam för beslutet, det är gruppledare, enhetschefer, nämnden...".

Genom kunskap och erfarenhetsutbyte samt genom samtal och reflektion tillsammans i arbetsgruppen utvecklas en form av kollektiv kunskapsbas där de anställda lär sig av varandras erfarenheter och tidigare (miss)bedömningar. Intervjupersonerna berättar att man kan lära av alla på olika sätt. Två intervjupersoner, IP1 och IP2, menar att det viktigaste verktyget är att använda sig av mer erfarna kollegor då man kan fråga dem och lära sig av deras erfarenhetsbaserade kunskap. De mer yrkeserfarna intervjupersonerna säger att det går att lära sig saker från de nyanställda också som "...kan komma i som en ny fläkt, men man måste ge och ta där också. Jag lyssnar på dig och du lyssnar på mig..." (IP2). IP8 menar apropå andras kunskap: "...finns det något du kan sno? [...] ...jag har snott hela mitt liv...". En intervjuperson lyfter fram vikten av att kunna navigera sig fram på arbetsplatsen och hitta kollegor med god kunskaps- och erfarenhetsbas för att kunna lära av dem och be om hjälp, "...ett tips till dig som ska börja jobba. När du kommer till en ny arbetsplats så försök ha koll på de som är kunnig och duktiga." (IP1).

Två intervjupersoner, IP4 och IP8, som har tidigare erfarenhet av att jobba på socialtjänsten inom barn och ungdom hävdar att det skiljer sig mellan organisationer om hur man tänker. En intervjuperson säger:

Det finns en miljö på arbetsplatsen som då vi tänker: okej det här är omhändertagande. När jag var på mottagning, då var vår chef mycket på att man ska jobba hemifrån medan här är ribban lägre. Vi tänker lite mer på omhändertagande här på ungdom. (IP4)

En annan intervjuperson berättar att hen upplever att bedömningen av risk och oro för en ungdom grundar sig mer i en kollektiv uppfattning om risk- och orosfaktorer. IP7 hävdar att: "...tillslut skapas det någon slags bedömning invändigt [inom socialtjänsten]".

Ärendedragningar är ett bra tillfälle att dela med sig av erfarenheter och öppna upp för nya perspektiv på ett ärende tillsammans med kollegor, gruppledare och chefer. Det är uppskattat att dela med sig av sin syn på en kollegas ärende, "Det är lätt att glömma saker så det är skönt att få hjälp från andra som påpekar som jag kanske har missat." (IP4). Det är även uppskattat att jobba tillsammans med en medhandläggare eftersom "...om ni har ett ärende tillsammans då blir det mer att man har ansvaret tillsammans att det inte blir 'vad har du missat?'. Det blir rättssäkert för oss och klienten." (IP5). Intervjupersonerna som har längst yrkeserfarenhet uttrycker att känslan av stort handlingsutrymme gör att man vågar tänja lite på gränserna. IP2 säger exempelvis "Klart det är skillnad, för när man vet mer så kan man töja ut på lite utan att gå utöver den ramen. I början kör byråkratisk istället att gå lite... ". De intervjupersoner som hade varit länge i yrket använde sitt handlingsutrymme genom att våga prova nya metoder och frångå den byråkratiska mallen medan de som varit kortare tid i yrket föredrog att hålla sig till ramarna för arbetet.

Erfarenhet. Ju mer jag lär mig och ju mer jag liksom har ärenden och olika processer i olika ärenden, har insyn i olika ärenden ju mer handlingsutrymme jag upplever att jag kan skapa mig själv för jag vet var jag har möjligheter...Det hade jag nog aldrig kunnat tänka mig att göra när jag började inom socialtjänsten för då ville jag lära mig vad man faktiskt gör, skapa mig trygghet i yrkesrollen och tro på mig själv. Jag tar nu mer plats än vad jag gjorde när jag började. (IP7)

Intervjupersonerna som hade betydligt mindre erfarenhet i yrket uttryckte att de kunde uppskatta ett begränsat handlingsutrymme eftersom det bidrog till att de kände sig säkrare i yrkesutövandet.

Det känns tryggt att behöva gå till någon annan och fråga och få bekräftat att jag tänker rätt för så mycket litat jag inte på mig själv att jag tänker rätt i alla lägen. Jag tror liksom att jag inte har så mycket erfarenhet och det finns säkert mer och det behövs att man måste stämma av. Jag tror det skulle kännas dåligt att ha det på annat sätt. Det är skönt att någon stoppar mig och säger att man inte får göra så. (IP3).

6.4 Vikten av egenvård

Vikten av egenvård är ett ämne som är återkommande i empirin och som vi, genom den tematiska analysen, ser som ett framträdande drag i professionskunskapen. Att ta hand om de starka känslorna som är en del av yrkesutövningen är viktigt även om tillvägagångssättet kan se lite olika ut beroende på socialsekreterare. När det kommer till psykosocialt stöd nämner många intervjupersoner att

kollegorna har en central roll i möjligheten att bearbeta känslor och svåra fall. Det är viktigt att man trivs på arbetsplatsen och känner ett förtroende för människorna man jobbar med.

... man kan ta en fika och nu pratar vi inte mer om ärenden så man får verkligen det mesta av känslomässiga stödet får man av sina kollegor. Jag trivs väldigt bra här på arbetsplatsen för man har så fina kollegor och det är viktigt att trivas, att det är högt i tak och man kan skratta. (IP3)

Arbetsgruppen är avgörande och mycket av det emotionella stödet återfinns i vardagliga samtal med kollegor då man kan prata med varandra, berätta vad man varit med om och få uttrycka sin ilska eller frustration. I tuffa ärenden med många motgångar kan man ibland känna sig ensam som socialsekreterare och då är det extra viktigt att det finns stöd och förståelse hos kollegorna och resten av arbetsgruppen.

Jag kan bara gå till en kollega och bara spy ut mig innan jag går hem. De får säga ja eller nej. Vi har en oskriven regel att så gör man för att alla vet att det är svårt jobb och man vill inte ta med sig det hem...(IP2)

På grund av bland annat ansvarskänslor för barn och unga som de jobbar med upplever en del intervjupersoner att det kan vara väldigt svårt att släppa jobbet och låta andra professionella ta över. Detta är en betydande del av yrket och empirin visar att socialsekreterarna tvingas att hantera den rollen.

Det är 24 timmar på ett dygn. Vi säger åtta timmar går åt arbete, åtta timmar går till sömn och sen har du åtta timmar kvar och jag är väldigt självvisk med min tid [...] varför ska jag låta jobbet sno timmar från min fritid när den redan har fått sina åtta timmar. (IP6)

Detta är även något som värdesätts av ledningen på en organisatorisk nivå. På alla kommuner fanns det någon form av inkorporerad emotionell stöttning. "...jag upplever att vi som handläggare blir väldigt omhändertagna när vi utför de här svåra sakerna."(IP7). Vissa kommuner tillhandahåller behandlingstillfällen för socialsekreterarna där möjligheten att bearbeta känslor och upplevelser finns, andra kommuner jobbar med ett externt "företagsstöd" som alla anställda kan ringa till om det upplever att det behöver stöttning i sitt mående som är kopplat till arbetet.

I enstaka kommuner förekom emotionell stöttning i form av betald terapi eller reducering av arbetsbelastningen för att underlätta socialsekreterarnas viktiga känslobearbetning i relation till yrkesutövningen. "Jag får känsla att socionomer i sig är ganska duktiga för att sätta allt annat före sig själv och det hade varit bra med lite förberedelser att inte glömma sig själv" (IP3). En intressant aspekt är att många intervjupersoner tar upp att det finns emotionellt stöd att tillgå från ett organisatoriskt håll men att det är personen själv som är skyldig att söka den om hen önskar. Det är viktigt att själv sätta gränser för hur många ärenden man tar emot samtidigt och man har ett ansvar att meddela ledningen om man är i behov av emotionellt stöd. En intervjuperson säger:

Det kan bero på att vi inte är tillräckligt högljudda för om vi lyfter att något är problematiskt så brukar vi få titta på det. Men vi är socialsekreterare som kommer ha jobbiga ärenden och jobbiga klienter och det får man kanske köpa men kanske lyfta när det känns riktigt jobbigt. (IP4)

Det finns möjlighet till avlastning berättar många men det är något man själv måste be om. Trots detta finns en stark medvetenhet om känslobearbetningens viktiga funktion hos socialarbetaren, både från organisatoriskt håll och hos socialsekreterarna själva.

7. Analys

I detta avsnitt används Lipskys teori "Street-level bureaucracy" och Johanssons (2011) vidareutveckling av Lipskys teori avseende handlingsutrymme samt narrativ teori för att analysera studiens resultat. Den tidigare forskningen som redovisats kommer att användas för att sätta studiens analyserade resultat i ett sammanhang. Denna studie utgick ifrån att den LVU-utredande socialarbetaren har att förhålla sig till en vid kunskapsbas i sitt yrkesutövande. Kunskapen är enligt Sjögren (2018) teoretisk, faktisk och praktisk samt personlig och det är avgörande för arbetet hur socialarbetare använder sin kunskap i yrkespraktiken. I analysen nedan återfinns rapportförfattarnas analys och tolkning av intervjupersonernas upplevelser av hur processmedvetenhet, utbildning, metoder och utredningsverktyg samspelar med kunskaps- och erfarenhetsutbyte samt egenvård och hur dessa gestaltar sig i professionskunskapen i ett vidare perspektiv.

7.1 Klämpositionen är en avgörande utgångspunkt

De fyra grundstenar vi benämnt i resultatet (känslornas roll, dokumentation och juridik, relationsbyggande och bedömning av risk- och skyddsfaktorer) illustrerar att socialsekreterarnas processmedvetenhet har en stark koppling mellan praktiskt görande och känslolagda aspekter. Enligt Lipskys (2010) teori om gräsrotsbyråkrater kan man se hur de LVU-utredande socialsekreterarna befinner sig i en yrkesroll där kraven i relationen till klienten och kraven i relation till myndighetsutövningen till viss del blir motsägelsefulla. Utifrån studiens resultat ser vi att respondenterna upplever att det är en utmaning att bilda en allians med klienterna och samtidigt möta de höga kraven på dokumentation. Men detta innebär samtidigt att socialsekreteraren utifrån sitt handlingsutrymme har möjlighet att lägga mer energi på att skapa relationen med klienten eller dokumentera det administrativa (Johansson, 2011). I den "klämposition" som socialsekreteraren som gräsrotsbyråkrat befinner sig i skapas det både begränsningar och möjligheter för socialsekreteraren.

Klämpositionen återfinns på flera nivåer. Under själva LVU-processens gång ställs socialsekreterare inför en mängd olika krav. Resultatet visar att det finns en balansgång mellan faktiska bevis och egen oroskänsla. Det förekommer en konflikt mellan kraven att göra objektiva bedömningar och alla känslolagda tryck som måste hanteras. För att en ansökan om tvångsvård ska underställas rätten krävs att beslutet bygger på tydliga fakta och bevis. Socialsekreteraren måste både utgå från sin egen känsla av oro men även från de faktiska bevisen och inte "tänk om"-scenarion. Enligt Lipsky (2010) får socialsekreteraren i denna aspekt av klämpositionen utrymme att bestämma vad som är väger tyngst i beslutet vilket kan vara en utmaning. Brante (2009) påpekar att det är just

detta som gör socialarbetarprofessionen till en semi-profession. Trots ökande krav på evidensbaserat samt användning av bedömningsinstrument saknar denna profession auktoritet på sitt yrkesområde då socialsekreterare bara har möjlighet att utforma sitt arbete inom de yttre lagstyrda ramarna.

Vid LVU-utredningar ska socialsekreterarna kunna hantera lagens dubbla budskap med snäv tidsram men samtidigt utreda på rätt sätt och precis lagom mycket. Man ska inte ta beslut baserat på känslor utan använda konkreta fakta och bevis där inslag av risk- och skyddsbedömningar som grundar sig i subjektiva känslor inte går att bortse från. Det finns regler, lagar och strukturer som socialsekreteraren måste förhålla sig till samtidigt som relationen och förmågan att nå fram till klienten är en minst lika stor del av arbetet. Sedan tillkommer även en stor mängd dokumentation som denna sorts myndighetsutövning kräver. Många av intervjupersonerna pratar om dokumentation som något som tar extremt mycket tid och dessutom tar tid och ork från "det riktiga jobbet" att prata, ta hand om och skapa sig en relation med klienten. Det är tydligt att våra respondenter upplever att de ställs inför motsägelsefulla krav och uppgifter. Lipsky (2010) menar att gräsrotsbyråkrater har en unik position då de både möter klienter och har kontakt med chefer ovanför. I detta avseende ger klämpositionen socialarbetaren möjlighet att påverka hur organisationen ska jobba med olika problem. Denna position ger socialsekreteraren inblick i hur hela organisationen fungerar och då får socialarbetaren möjlighet att påverka mest, eftersom socialsekreteraren blir som en "spindel i nätet" både i den egna organisationen och i samverkan med andra. Järvinen (2002) menar att just i den positionen som nämns ovan är socialsekreteraren en representant för systemet och kan anses ha ett praktikmonopol på sitt område vilket leder till att socialsekreteraren blir till en förmedlare mellan klient och myndighet men även expert inom sitt område. Man kan anta att socialsekreterare är tvungna att utveckla färdigheter för att hitta en balansgång mellan alla dessa krav. Utifrån vår analys av materialet anser vi att det går att hävda att den unika klämpositionen är en viktig faktor i socialsekreterarnas utveckling av professionskunskap.

Intervjupersonerna i studien använder sig främst av evidensbaserade metoder och verktyg som Signs of Safety men understryker att detta sker i samtal med kollegor. Larsson, Sjöblom, Lilja, Josselson & Lieblich (2008) menar att det är samtal och interaktionsprocesser samt klientberättelser som utgör grunden för allt socialt arbete. Våra respondenter är mycket tydliga med att det är det kollegiala stödet som skapar utrymme för reflektion och bearbetning av känslor i samband med metodanvändning vilket vi vill påstå har stor inverkan på kunskapsbasen i det yrke de utför. I avsnittet om tidigare forskning beskriver vi socialarbetares verksamhetsfält som något som är under utveckling vilket speglas i resultatavsnittet där en mängd utbildningar, fortbildningar och metodutvecklande inslag tas upp i intervjuerna. Trots detta visar intervjuerna att socialarbetarna fortfarande, genom sin unika kontakt med både klienter och organisation, befinner sig i en enormt kravfylld position. Socialsekreterarna i vår studie använder sig utav beprövade metoder och har att förhålla sig till nuvarande riktlinjer och lagar. Den yttersta effekten av gräsrotsbyråkratens klämposition är att det blir utmanande för denna yrkesgrupp att skapa sig en fast och gemensam linje om hur arbetet ska utföras

då lagar och regler, att döma av det senaste seklets historia, ständigt förändras. Claezon (1987) kommer i sin forskning fram till att just detta kan göra det svårt för socialsekreterarna att skapa sig en konkret uppfattning av handlägningsprocessen. När respondenterna i vårt material försöker förhålla sig till denna komplicerade verklighet utifrån sin unika position tycker vi oss se att det formas en professionskunskap där berättandet och den narrativa förmågan att dela erfarenheter hamnar i centrum för socialarbetarens förmåga att hantera de motsägelsefulla kraven.

7.2 Kollektivt arbete i narrativ samverkan

Vår intervjuguide innehöll frågor kring de verktyg som används vid beslut av omhändertagande enligt LVU. Metoderna BBIC och Signs of Safety var de två metoder som framhölls i alla intervjuer och i många fall användes dessa främst i kollegialt arbete. För att kunna implementera dessa metoder i verksamheten måste socialsekreteraren utbilda sig inom metoderna. Socialtjänsten driver linjen att arbetet ska vara evidensbaserat men i vårt resultat kommer dessa två metoder tillsammans med kollegialt stöd fram som den största kunskapskällan i processen mot ett utredningsförslag till beslut. Utifrån Lipsky (2010) kan man se det som att gräsrotsbyråkraten i sin unika position kan bestämma vilka verktyg och metoder man vill använda sig av i mötet med klienten för att svara upp till socialtjänstens övergripande målsättningar. Lipsky (2010) påpekar att gräsrotsbyråkrater granskas av myndigheter både innan och efter men inte under själva utredningen då det största ansvaret över ett ärende delegeras till socialsekreteraren.

De metoder som framhålls som viktiga och används i barnavårdsutredningar av våra respondenter används oftast tillsammans med ett yrkesmässigt kollektiv. Socialsekreterarna i vårt material arbetar tillsammans med kollegor, metodstödjare, handledare, gruppleddare och chefer både under formella ärendedragningar och i handledning, men det diskuteras också i informella diskussionsforum exempelvis under fikaraster eller innan man går hem om man behöver prata av sig. I enlighet med Hydéns (2008) syn på narrativ teori visar resultatet att kunskap och erfarenheter överförs och bearbetas i samverkan mellan kollegor i form av återberättande av upplevelser som ges formell och/eller informell respons. Alla intervjupersoner säger att om de behöver stöd i det psykosociala eller i rent praktiskt i ärenden vänder de sig alltid till en annan medarbetare. De har organiserade och strukturerade möten där de med hjälp av metoder som exempelvis BBIC och Signs of safety skapar en sekventiell ordning av situationer och händelser för att på ett meningsfullt sätt få en fördjupad förståelse av den verklighet de har att hantera. De befinner sig i ett socialt sammanhang där den narrativa kompetensen får stor betydelse eftersom den blir ett sätt att både hantera arbetets formella och känslomässiga krav.

Vi tycker oss se i denna studie att de socialarbetare som deltagit i studien formar sin professionskunskap, sin erfarenhet och metodkompetens i en narrativ miljö tillsammans med andra yrkesaktiva. Resultatet visar att ett nästan automatiserat ständigt kunskaps- och erfarenhetsutbyte tillsammans med fortbildning och utökad metodkunskap i en narrativ miljö skapar en form av

organisatorisk baskunskap som ligger till grund för själva yrkesutövningen. På detta sätt bygger man upp en professionskunskap tillsammans genom utbyte av berättelser, gemensam känslöhantering och gemensam reflektion. Utifrån narrativ teori (Hydén 2008) ser vi i studiens resultat att det är genom återberättelser av klientmöten som socialsekreteraren till stor del skapar sig en uppfattning om ärenden samt förmedlar sin kunskap. Utifrån detta tolkar vi det som att socialsekreterarna omedvetet använder narrativa metoder för att plocka fram viktiga aspekter av kunskaper, erfarenheter och arbetssätt vilka blir till en form av professionskunskap. Genom utbyte av berättelser i arbetsgruppen skapas en gemensam förståelse och samsyn på kunskapsläget kring olika ärenden. Enligt Agevall, Jonnergård & Krantz (2017) har man inom internationell forskning sett en tendens till ökade krav på dokumentation då socialt arbete som helhet har som mål att jobba evidensbaserat utifrån den nya trenden New Public Management. En tankelinje inom New Public Management är att med ett evidensbaserat arbetssätt kan bättre och mer beprövade metoder tas fram, användas av och generaliseras till alla socialsekreterare. Vi tolkar det som att det finns en medvetenhet inom trenden kring det evidensbaserade att kunskap och erfarenhetsutbyte inom yrkesområdet sker i det narrativa och att det är en utmaning inte enbart i Sverige utan även internationellt.

Våra respondenter är tydliga med att det finns en narrativ samverkan i det kollegiala arbetet kring ärenden men vi har uppmärksammat att det skiljer sig ganska mycket mellan intervjupersonernas syn på det psykosociala stödet. Alla respondenter menar visserligen att de använder sig mest utav kollegor och handledning för att stötta varandra och få utlopp för sina känslor och tankar men det organisatoriska stödet för känslöbearbetningen ser olika ut. Trots att respondenterna uttrycker att det från organisatoriskt håll uppmärksammas att känslöhantering är viktigt för ett hållbart yrkesutövande är det upp till den enskilde att söka hjälpen och säga ifrån när det behövs professionellt psykologiskt stöd. Utifrån vår empiri har vi fått uppfattning om att det ställs stora krav på administrativa uppgifter vilket kan vara en av anledningarna till utbrändhet som forskarna Falkenström och Hjärpe (2017) menar är ett internationellt och utbrett fenomen bland socialsekreterare. Den LVU-utredande socialsekreterarens handlingsutrymme handlar alltså inte bara om klientarbetet utan även om den egna arbetssituationen.

7.3 Syn på yrkesutövning och det egna handlingsutrymmet

Ett av analysresultaten som den insamlade empirin gett upphov till är hur professionskunskap även påverkas av hur socialsekreteraren själv ser på sin yrkesutövning och sitt handlingsutrymme. Intervjupersonerna nämner vikten av att kunna släppa vissa ärenden utifrån sin yrkesroll samt organisationens syfte. En del intervjupersoner berättar att när de har slutfört sitt uppdrag och ett ärende går vidare till en annan uppdragsutförare kan det kännas svårt. De har gjort allt de kan utifrån den makt de har men de kan inte påverka hur andra utför sitt jobb för klienten i ärendet. Johanssons (2011) syn på handlingsutrymme handlar om att en socialarbetare måste förhålla sig till organisationens ramar och syfte och inte kan göra vad som helst för en klient. Klientkontakt och relationen med klienten

syftar till att hjälpa klienten enbart utifrån det som organisationen har belägg att göra vilket gör relationen unik och syftes Anpassad. Östberg (2010) påpekar dock att socialsekreterarnas handlingsutrymme påverkas av organisatoriska riktlinjer och kan därför bidra till att skapa en avvikande praxis inom organisationen som helhet då man har mycket handlingsutrymme att skapa sitt eget tillvägagångssätt vilket kan både bli positivt och negativt för enskilda klienter.

Med utgångspunkt i intervjupersonernas berättelser kan upptäckas mönster i socialsekreterarnas relation till deras upplevda handlingsutrymme. Det vi har uppmärksammat är att de respondenter som har färre år i sin yrkesutövning skildrar det som att de har ett mindre handlingsutrymme än de respondenter som har lång erfarenhet i yrket. Socialsekreterare som har jobbat längre med LVU säger sig ha ett gott självförtroende och vågar ifrågasätta fler saker och uttrycker inte samma behov av konsultation. De mindre erfarna som inte har samma kunskaper menar att ett begränsat handlingsutrymme med granskning av chefer gör att det känns tryggare i arbetet. Trots att de kan testa alternativa metoder och förhållningssätt framhåller de att det finns en trygghet i att hålla sig inom de grundläggande ramarna för yrkesutövningen. De mindre erfarna menar också att det känns tryggt att de inte ensam står för besluten.

Troligtvis är det så att uppfattningen av handlingsutrymmets omfattning hänger samman med den professionella säkerhet som erfarenhetsbaserad kunskap ger upphov till. Intervjupersonerna uttrycker att de tycker att det är skönt att de måste samråda med andra exempelvis kollegor och chefer och att de uppskattar att bli granskade av andra eftersom de inte känner sig tillräckligt trygga och säkra på att de inte gör något som är fel. Vi anser att detta indikerar att finns ett samspel mellan handlingsutrymme, erfarenhet och kunskap. Professionskunskap framstår i vår studie som något som växer fram och kommer till uttryck i bearbetandet av den egna positionen genom narrativa metoder i en narrativ miljö. Som gränsbyråkrat blir den LVU-utredande socialsekreteraren tvungen att förhålla sig till en multidimensionell klämposition och ett flexibelt handlingsutrymme.

Östberg, Wåhlander och Milton (2000) har i sin studie kommit fram till att olika arbetssätt påverkar hur förhandsbedömning samt utredningar genomförs. I vår studie bekräftas detta. Även om vi ser gemensamma mönster i hur kollektiv kunskap används så skiljer det sig åt i hur arbetet genomförs både mellan olika kommuner men även bland individuella socialsekreterare. Trots att arbetet inom barnavårdsutredningar ska gå att generalisera så är arbetet fortfarande individbundet och kan påverkas av vilken socialsekreterare klienten får. Detta tolkar vi som något som kan bli problematiskt inte bara för det sociala arbetet som helhet då det gör det utmanande att skapa fasta rutiner och metoder men framförallt för själva klienten. Beroende på vilken handläggare man får och vilken kommun man befinner sig i kan ens utredning genomföras på olika sätt och komma fram till olika lösningar vilket strider mot lagstiftningen och påverkar rättssäkerheten.

8. Avslutande diskussion

Uppsatsens syfte har varit att undersöka LVU-utredande socialsekreterares professionskunskap vilket har definierats som de kunskaper, erfarenheter och verktyg samt det handlingsutrymme som socialsekreterarna upplever att de har och använder sig utav vid omhändertagande av barn och unga enligt LVU. Resultat- och analysavsnitten presenterar den insamlade empirins latenta och synliga budskap vilka har arbetats fram med hjälp av en tematisk analys (Braun & Clarke, 2006). Dessa avsnitt utgår, som tidigare nämnts, från antagandet att ordet professionskunskap går att dela upp i mindre beståndsdelar för att fånga fenomenet. Rapportens frågeställningar har därför handlat om hur socialsekreterare resonerar kring sina bedömningsprocesser fram till beslut, vilka hjälpmedel de har som stöd och vägledning under bedömningar samt hur de upplever sitt handlingsutrymme vid omhändertaganden enligt LVU. Den analys av empirin som gjorts visar hur resultatet kan sättas i ett vetenskapligt sammanhang på ett funktionellt vis samtidigt som det med stor sannolikhet finns ett flertal andra sätt att tolka och analysera studiens resultat vilket i slutändan skulle kunna ha gett andra slutsatser.

Utifrån det begränsade urvalet har studien åskådliggjort att en exakt beskrivning av hur socialsekreterare resonerar och arbetar under en LVU-process är svår att ge. Varje ärende är i viss mån unikt. Men vår studie visar på ett par återkommande gemensamma nämnare. Studien illustrerar bland annat att professionskunskapen hos dessa socialsekreterare kan förstås utifrån våra två valda teorier. Genom Lipskys (2010) Street-level bureaucracy går det att se professionskunskapen som ett fenomen som delvis går att förklara som den kunskap som krävs för att hantera positionen mellan myndighet och klient. Den narrativa teorin visar i sin tur hur utbyte av kunskaper och erfarenhet genom historien är viktig för att utöka och sätta ord på professionskunskapen. Alla klienter har olika krav och förväntningar på socialsekreteraren och som socialsekreterare måste man förhålla sig till detta. Denna ytterst begränsade studie pekar alltså mot att professionskunskap går att förstå som en förmåga att anpassa sitt arbete utifrån de unika förutsättningarna som klienterna i ärendet representerar samtidigt som man förhåller sig till lagar, myndighetens riktlinjer och chefernas regler och ramar.

Den slutsats vi drar av denna undersökning är att den LVU-utredande socialsekreterares professionskunskap kommer till uttryck i ett kontinuerligt utbyte av kunskap och erfarenheter utifrån den utmanande positionen mellan myndighetens krav och klienternas förväntningar och önskningar. Samtliga intervjupersoner uttrycker medvetenhet om bedömningsprocessens svårigheter utifrån den klämposition de befinner sig i. Att känslor ingår som ett arbetsredskap och en komplikation i professionskunskapen blir tydligt i studien. Hanterandet av känslor görs med hjälp av ett ständigt berättande som utgör grunden för det kunskaps- och erfarenhetsutbyte som i vår studie framträtt som en nyckel till professionskunskap hos den LVU-utredande socialsekreteraren. En möjlig process i hur det egna handlingsutrymmet relaterar till yrkeserfarenhet antyds i studiens analys.

Socialsekreterarna uppger att de använder sig av många olika verktyg, metoder och stöd under LVU-processer och för att göra sina bedömningar. Studien visar att socialsekreterarna använder sig av kollegor och chefer i form av både verktyg och stöd. Stöd och konsultation från kollegor och chefer kombineras med utredningsmetoder som exempelvis Signs of Safety och mappning. Ett tydligt inslag i studiens analys är att handlingsutrymmet är starkt kopplat till tryggheten och självförtroendet på jobbet. När en socialsekreterare känner sig otrygg och osäker i sin yrkesutövning ser man på sitt handlingsutrymme som något jobbigt och läskigt medan de som känner sig självsäkra och trygga ser handlingsutrymmet som en resurs de gärna testat och använder sig utav. Även om detta har varit en tydlig linje i vår analys av empirin har vi uppfattat att attityden till handlingsutrymmet trots allt verkar vara individbunden och därför kan skilja sig mycket mellan olika socialsekreterare.

Professionskunskapens tillväxt och utformning anser vi vara relevant kunskap inom social forskning eftersom denna kan ge yrkesaktiva en insikt i vad de kan göra för att snabbare nå en professionalitet som kan komma klienterna till del. Studien har visat att arbetet med barn och unga som kan innefatta aspekter av tvång kan se väldigt olika ut beroende på vilken socialarbetare som utför arbetet. Detta kan i förlängningen påverka klienten på flera olika sätt. Rättssäkerhetsaspekter påverkas eftersom det inte går att garantera en likabehandling för alla klienter då socialsekreterarnas kunskap och bemötande påverkar arbetet i så pass hög grad att det kan bli stora kvalitetskillnader. Dessa skillnader kan leda till förödande konsekvenser för klienter, i det här fallet specifikt barn och unga, då tvångsinslag påverkar deras framtid avsevärt. Anhöriga, föräldrar och familjer, påverkas också och ett omhändertagande är ett stort ingrepp i privatlivet som måste svara upp till lagstiftningen och vara rättssäkert. I detta sammanhang spelar även förtroendet för myndigheten in. Om de socialsekreterare som ytterst representerar socialtjänsten inte är klara över alla aspekter av de professionella grunderna för kunskapen som avgör vilka beslut som tas kan i förlängningen förtroendet för myndighetens maktutövning skadas.

Implikationen för socialt arbete i en vidare bemärkelse är att om professionskunskapande ytterligare kan kartläggas och genomlysas i alla sina delar så kanske ett stort antal negativa erfarenheter för både klient och socialarbetare kan undvikas. Om processen kring kunskaps- och erfarenhetsutbyte och insikten om berättandets kraft och makt kartlades och gavs en slutgiltig form skulle detta kunna ge yrkesaktiva trygghet och insikt i att känslor, reaktioner och tankar ingår i en stegvis professionskunskapsutveckling vars slutprodukt, enligt vår studie, kan bli en känsla av trygghet och säkerhet i det egna handlingsutrymmet. Ur ett brukarperspektiv kan det förstås vara så att en större säkerhet och trygghet i socialsekreterarens handlingsutrymme inte självklart är av godo. Om socialsekreterarens narrativa kompetens inte matchar handlingsutrymmet och relationen till brukaren är svag är det inte säkert att trygghet och säkerhet i handlingsutrymmet räcker för att säkerställa ett gott myndighetsbemötande. Vidare forskning på området skulle alltså kunna handla om att spåra och stegvis beskriva processer i professionskunskapandet. Forskning kring alla de aspekter av professionskunskap vi bekantat oss med i denna studie skulle kunna få positiva pedagogiska effekter

som i förlängningen kommer klienterna till del. Denna studie har visat att det finns processer kring känslor i bedömningsprocessen, processer kring berättandet som en nyckel i kunskaps- och erfarenhetsutbytet och processer i medvetenheten om hur den egna positionen påverkar handlingsutrymmet. En större studie som tar sig an arbetet med att utforska dessa processer skulle vara användbar för alla socionomer som ska träda in och i samhällets tjänst skapa förutsättningar för en trygg uppväxt för alla barn och unga.

Referenser

- Agevall, L., Jonnergård, K. & Krantz, J. (2017). *Frihet under ansvar eller ansvar under tillsyn?: om dokumentstyrning av professioner*. Växjö: Linnaeus University Press.
- Andersson, G., Bangura Arvidsson, M., Mattsson, T., Ponnert, L., & Rasmusson, B. (2011). *Social barnavård - några utmaningar. Glimtar från forskning ur olika perspektiv*. (Meddelanden från Socialhögskolan; Vol. 2011:6), (Research Reports in Social Work; Vol. 2011, No. 6). Lunds universitet.
- Andersson, K., Andersson, L. & Thorsén, E. (2001). *Utredningsmetod avseende barn och ungdom: baserad på anknytningsteori och sociallagstiftning*. Örebro: Atremi.
- Backman, J. (2016). *Rapporter och uppsatser*. (3., [rev.] uppl.) Lund: Studentlitteratur.
- Bergström, G. & Boréus, K. (red.) (2012). *Textens mening och makt: metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*. (3., [utök.] uppl.) Lund: Studentlitteratur.
- Björk, S. (2016). *Utreda barn, unga och familjer: En hoppfull bok om ett angeläget arbete*(1. uppl ed.). Stockholm: Gothia Fortbildning.
- Brante, T. (2009). Vad är en profession? Teoretiska ansatser och definitioner. I L. Maria (Red.), *Vetenskap för profession* (s. 15-34). Högskolan i Borås.
- Braun, V. and Clarke, V. (2006) Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3 (2). pp. 77-101. ISSN 1478-0887
- Bryman, A. (2018). *Samhällsvetenskapliga metoder*. (Upplaga 3). Stockholm: Liber.
- Claezon, I. (1987). *Bättre beslut: [en studie av socialsekreterarnas handläggning av omhändertagande av barn = [Better decisions] : [a study of social workers when taking children into care]*. Diss. Umeå : Umeå universitet, 1987. Umeå.
- Dahlberg, C., & Forssell, A. (2006). *Bbic i praktiken: Att knäcka koden*. Lund: Studentlitteratur.
- Dalen, M. (2015). *Intervju som metod*. (2., utök. uppl.) Malmö: Gleerups utbildning.

- Dellgran, P. (2016). Socionomer som profession. I A. Meeuwisse, H. Swärd, S. Sunesson & M. Knutagård (Red.), *Socialt arbete: en grundbok* (s. 251-269). Stockholm: Natur & Kultur.
- Domstolsverket. (2017). *Domstolsstatistik 2017*.
- Elliott, J. (2005). *Using narrative in social research*. London. Sage
- Falkenström, H & Hjärpe, T. (2017). Dokumentation och känslor – socialsekreterares pappers- och känslorarbete. *Socialvetenskaplig tidskrift*, 24(3-4), 177-199. Publicerad som pdf 2018-09-19. Från <https://journals.lub.lu.se/svt/article/view/18044>
- Freymond, N. & Cameron, G. (red.) (2006). *Towards positive systems of child and family welfare: international comparisons of child protection, family service and community caring systems*. Toronto: University of Toronto Press.
- Hallin, A. & Helin, J. (2018). *Intervjuer*. (Upplaga 1). Lund: Studentlitteratur.
- Gilbert, N. (1997) Introduction I N. Gilbert (Red.) *Combating Child Abuse. International perspectives and trends*. (s.3-5). Oxford: Oxford University Press
- Horwath, J. (2007). The Missing Assessment Domain: Personal, Professional and Organizational Factors Influencing Professional Judgements when Identifying and Referring Child Neglect. *The British Journal of Social Work*, 37(8), 1285-1303.
- Jacobsen, D.I. (2012). *Förståelse, beskrivning och förklaring: introduktion till samhällsvetenskaplig metod för hälsovård och socialt arbete*. (2., uppdaterade och utök. uppl.) Lund: Studentlitteratur.
- Johansson, R. (2011). *Vid byråkratins gränser om handlingsfrihetens organisatoriska begränsningar i klientrelaterat arbete*. Johanneshov: TPB.
- Järvinen, M. (2002). Mötet mellan klient och system: om forskning i socialt arbete. *Dansk Sociologi*, 13(2), 73-84.
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2014). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. (3. [rev.] uppl.) Lund: Studentlitteratur

- Leviner, P. (2011). *Rättsliga dilemman i socialtjänstens barnskyddsarbete* (Doctoral dissertation, 2011). Jure.
- Leviner, P. & Lundström, T. (2017). Kapitel 1 Om tvångsomhändertagande av barn: en inledning. I P. Leviner & T. Lundström (red.), *Tvångsvård av barn och unga: rättigheter, utmaningar och gränzoner*. (Upplaga 1). (s. 19-40). Stockholm: Wolters Kluwer.
- Larsson, S., Sjöblom, Y., Lilja, J. (2008). Inledning: Berättelser i det sociala arbetet. I J. Lilja, S. Larsson & Y. Sjöblom (red.), *Narrativa metoder i socialt arbete*. (1. uppl.) (s.29 - 51). Lund: Studentlitteratur.
- Hydén, M. (2008). Om den svåra konsten att lyssna till berättelser. I J. Lilja, S. Larsson & Y. Sjöblom (red.), *Narrativa metoder i socialt arbete*. (1. uppl.) (s.85 - 110). Lund: Studentlitteratur.
- Larsson, S., Sjöblom, Y., Lilja, J., Josselson, R., Lieblich, A. (2008). Epilog: Perspektiv på narrativa metoder i socialt arbete. I J. Lilja, S. Larsson & Y. Sjöblom (red.), *Narrativa metoder i socialt arbete*. (1. uppl.) (s.441 - 463). Lund: Studentlitteratur.
- Lundström, T. (1999). Barnomhändertaganden: en analys av kommunala variationer. *Socialvetenskaplig tidskrift*, 6(3), 220-232. Publicerad som pdf 2016-02-04. Från <https://journals.lub.lu.se/svt/article/view/15417>
- Lipsky, M. (2010) *Street-level Bureaucracy: Dilemmas of the individual in public services*. New York: Russel Sage Foundation
- Oscarsson, L. (2009). *Evidensbaserad praktik inom socialtjänsten: en introduktion för praktiker, chefer, politiker och studenter*. Stockholm: SKL Kommentus
- Rasmusson, B. (2009). Analys, bedömning och beslut i utredningar enligt BBIC. Socialstyrelsen.
- SBU (2016). Placering i släktinghem respektive vanliga familjehem – Vad gynnar barnen? Hämtad den 8 maj från https://www.sbu.se/contentassets/d5acb2af53f24b7d8c1884fc62b6eea3/placering_familjehem_respektive_vanliga_familjehem_2016.pdf
- Sjögren, J. (2018). *Med relationen som redskap?: Om socialsekreterare, klientarbete och professionalitet i socialtjänsten*. Diss. Linköping : Linköpings universitet, 2018. Linköping.

- Socialstyrelsen. (2006). *Barn och unga i socialtjänsten : Utreda, planera och följa upp beslutade insatser*. Stockholm: Socialstyrelsen.
- Socialstyrelsen (2015a). Statistik om socialtjänstinsatser till barn och unga 2014. Hämtad den 8 maj från <https://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/20015/2015-12-33.pdf>
- Socialstyrelsen (2015b). Förutsättningar för att etablera en evidensbaserad praktik i socialtjänsten. Hämtad den 20 mars från <https://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/19868/2015-6-34.pdf>
- Socialstyrelsen (2017): Statistik om socialtjänstinsatser till barn och unga 2015 och 2016. Hämtad den 5 maj 2019 från: <https://www.socialstyrelsen.se/publikationer/2017/2017-9-2>
- Sundell, K., Egelund, T., Andrée Löfholm, C & Kaunitz, C. (2007). *Barnavårdsutredningar - en kunskapsöversikt* (2., [rev.] uppl ed.). Stockholm: Gothia.
- Sundell, K. & Karlsson, U. (1999). *Social barnavård i tio svenska kommuner: vilka barn berörs, hur utreds de och vad händer med dem?*. Stockholm: Forsknings- och utvecklingsenheten, Socialtjänstförvaltningen.?
- Sverige. Socialstyrelsen. (2018). *Grundbok i BBIC: barns behov i centrum*. (Andra upplagan). [Stockholm]: Socialstyrelsen.
- Trost, J. (2010). *Kvalitativa intervjuer*. (4., [omarb.] uppl.) Lund: Studentlitteratur.
- Turnell, A. & Edwards, S. (1999). *Signs of safety: a solution and safety oriented approach to child protection*. New York: W.W. Norton.
- Vetenskapsrådet (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Stockholm: Vetenskapsrådet.
- Östberg, F. (2010). *Bedömningar och beslut: från anmälan till insats i den sociala barnavården*. Stockholm: Institutionen för socialt arbete, Stockholms universitet.

Östberg, F., Wåhlander, E. & Milton, P. (2000). *Barnavårdsutredningar i sex kommuner: en vinjettstudie*. ([Ny, rev. uppl.]). Stockholm: Centrum för utvärdering av socialt arbete, Socialstyrelsen (CUS).

Bilaga 1: Samtyckesbrev

Till dig som är socialsekreterare inom barnavårdsutredningar; Information och samtycke till deltagande i intervjustudie

Omhändertagande av barn och unga är en komplicerad och svår process där påverkan på barnet blir omfattande. Att omhänderta ett barn är ett stort ingrepp i den privata sfären och ställer krav på socialsekreterarnas kunskap och förmåga att genomföra arbete.

Syftet med vår studie är att undersöka socialsekreterarnas erfarenheter och upplevelser av omhändertagande av barn och unga enligt LVU och SoL med hjälp av semistrukturerade intervjuer. Vi som genomför studien heter Kaja Wojcik och Julia Lind och studerar på Ersta Sköndal Bräcker Högskola. Studien genomförs inom ramen för en kandidatuppsats på utbildningens sjätte termin.

Totalt har tio kommuner i Stockholms län kontaktas för förfrågan om deltagande i studien. Därifrån har vi valt två eller tre personer i varje kommun för att genomföra intervjuer. Vi söker dig som jobbar inom barnavårdsutredningar och har medverkat vid minst ett omhändertagande av barn enligt LVU samt SoL. Det är helt frivilligt att medverka i studien och du kan när som helst avbryta din medverkan. Intervjuerna kommer att genomföras på din arbetsplats eller en annan avskild plats som du väljer. Intervjuerna beräknas att ta 30-45 min.

Material från intervjuerna kommer att hanteras och behandlas konfidentiellt samt förvaras så att ingen obehörig kommer att kunna ta del av det. Enskilda personer och kommuner kommer att avidentifieras i examensarbetet. Intervjuerna kommer att spelas in och transkriberas. Ljudinspelningar och transkriberingar kommer förstöras när examensarbetet är godkänt.

Har du några frågor är du välkommen att kontakta oss.

Stockholm 2019-03-18

Studerande:

Kaja Wojcik

E-mail: kajwojc@esbhstudent.se

Telefon: 076 - 096 36 69

Julia Lind

E-mail: juilind@esbhstudent.se

Telefon: 070 - 059 20 12

Handledare:

Helene Lagerlöf

E-mail: helene.lagerlof@esh.se

Med denna underskrift samtycker jag härmed till deltagande i intervjustudien.

Samtycket kan avbrytas när som helst av båda parter.

Namn

Underskrift

Datum och ort

Bilaga 2: Intervjuguide

- Vad var det som fick dig att utbilda dig till socionom?
- Vad var det som fick dig att börja arbeta med barn och unga?

Erfarenhet

- Tidigare erfarenhet inom socionomyrket?
- Vad har du för position? Vad ingår i dina arbetsuppgifter?
- Vilken betydelse tänker du att din erfarenhet har i din yrkesutövning?

Omhändertagande

- Kan du berätta om bedömningsprocesser under ett omhändertagande som du har varit med om? Vilken roll i "fallet" hade du?
- Kan du berätta om en omhändertagandesituation som verkligen utmanat dig som socialsekreterare?
- Ibland händer det att socialsekreterare gör två helt olika bedömningar gällande omhändertagande, vad tror du det beror på?
- Vad anser du är viktigt att kunna under en bedömningsprocess?
- Vilka hinder / svårigheter anser du att du stöter på under bedömningsprocessen?
- Vilka resurser anser du att du har för att hantera hinder och svårigheter i en barnavårdutredning?

Kunskap

- Vad har du för utbildning?
- Hur upplever du att din socionomutbildning förberett dig för att genomföra barnavårdutredningar?
- Har du fått introduktion till arbetsrollen och i så fall vad innebar den?
- Har du introducerat andra i arbetet?
- Har du gått interna utbildningar / kurser? Om ja, upplever du att det har hjälpt dig i ditt arbete?
- Vad anser du är viktiga kunskaper att ha med sig i utredningsarbetet och bedömningen?
- Finns det något du saknar/de under din utbildning både i skolan och på arbetsplatsen som du skulle ha nytta utav under ett omhändertagande?

Verktyg & Stöd

- Får du handledning på din arbetsplats, i så fall hur upplever du den?
- Vad skulle du säga är kärnan i handledningen?
- Upplever du att du behöver psykosocialt stöd i din yrkesutövning och om du upplever ett sådant behov tänker du att du får det?
- Finns det specifika verktyg som du anser är hjälpsamma under utredningsprocessen?
- Vilken form skulle du säga att chefen/gruppledarens hjälp och stöd har?
- Hur kan kollegornas hjälp och stöd se ut? Kan du ge exempel?
- Upplever du att det stödet och verktygen du får på din arbetsplats är tillräckliga för att känna dig trygg och säker i utredningsprocessen?

Handlingsutrymme

- Finns det forum och tid att diskutera bedömningar?
- Upplever du att ditt handlingsutrymme påverkar dina bedömningar, om så på vilket sätt?
- Vad tänker du har störst påverkan på handlingsutrymmet i din yrkesutövning?
- Vi skulle vilja be dig reflektera lite över ditt arbete med utredningar och bedömningar i förhållande till din arbetssituation. Hur tänker du kring din arbetssituation?